

**Program aktywizacji
społecznej i kulturowej
mieszkańców i innych
użytkowników obszaru
modelowej rewitalizacji
poprzez włączenie ich we
wspólne działania koncepcyjne
i projektowe dotyczące
zagospodarowania przestrzeni
publicznych i półpublicznych**

Przedmiotowy Program został przygotowany na zlecenie Gminy Lublin w ramach projektu: „Rewitalizacja obszaru ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w Lublinie poprzez ożywienie gospodarcze obszaru za pomocą zintegrowanej poprawy zarządzania zasobem komunalnym, działań społecznych i poprawy stanu zabudowy zabytkowej – uzupełnienie Programu Rewitalizacji Lublina dla wskazanego obszaru” współfinansowanego z Funduszu Spójności i budżetu państwa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020.

Zespół wykonujący opracowanie:

Agnieszka Duda-Jastrzębska

Marta Nazaruk-Napora

Artur Duszyk

Wojciech Zirebiec

Ekspertci zaangażowani w realizację opracowania:

Anna Bakiera

Kamila Czosnyk

Szymon Pietrasiewicz

Tymoteusz Wojna

Korekta językowa, stylistyczna i edytorska:

Anna Zaborowska

Spis treści

Wstęp.....	3
Metodologia.....	4
Ogólny opis przestrzeni, obszaru, którego dotyczy projekt	5
Analiza demograficzna obszaru z uwzględnieniem zmian zachodzących w ciągu ostatnich trzech lat	7
Charakterystyka głównych problemów i potrzeb społecznych	8
Kultura	8
Problemy społeczne	14
Przemysł kreatywny	19
Przestrzeń	23
Charakterystyka wybranych działań aktywizujących o charakterze społeczno-kulturowym od 2015 roku.....	26
Fundacja Sempre a Frente.....	26
Lubartowska 77.....	27
Fundacja Krajobrazy	28
Działania podwórkowe	28
Grupy docelowe.....	32
Partnerzy Programu Aktywizacji (mapowanie i potencjalni partnerzy)	34
Priorytety i Cele Programu	36
Wskaźniki realizacji Programu Aktywizacji (w perspektywie 2 i 5 lat)	38
Narzędzia Programu Aktywizacji.....	40
Partnerstwo Lokalne	40
Metoda Streetworking.....	40
Rozwój społecznościowy oparty na zasobach (Asset-Based Community Development) – metoda ABCD.....	41
Działania aktywizacji społecznej i kulturowej adresowane do poszczególnych grup mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży	42
Harmonogram proponowanych działań	69
Plan monitoringu i ewaluacji Programu Aktywizacji	70
Konsultacje założeń Programu Aktywizacji.....	71

Wstęp

Program aktywizacji społecznej i kulturowej mieszkańców oraz innych użytkowników obszaru modelowej rewitalizacji poprzez włączenie ich we wspólne działania koncepcyjne i projektowe dotyczące zagospodarowania przestrzeni publicznych i półpublicznych został przygotowany na zlecenie Gminy Lublin w ramach projektu: „Rewitalizacja obszaru ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w Lublinie poprzez ożywienie gospodarcze obszaru za pomocą zintegrowanej poprawy zarządzania zasobem komunalnym, działań społecznych i poprawy stanu zabudowy zabytkowej – uzupełnienie Programu Rewitalizacji Lublina dla wskazanego obszaru” współfinansowanego z Funduszu Spójności i budżetu państwa w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

Projekt „Rewitalizacja obszaru ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w Lublinie...” podejmuje zintegrowane działania pilotażowe dla obszaru w celu jego ożywienia gospodarczego. Służyć temu ma wypracowanie podstaw dla utrzymania i poprawy jakości tradycyjnych funkcji usługowych w obszarze, wzmocnienia ich poprzez działania inwestycyjne oraz rozwój nowych funkcji w części wschodniej obszaru.

Metodologia

Program opiera się na wykorzystaniu różnych materiałów badawczych, osadzeniu teorii w wybranych modelach oraz konsultacji społecznych z ekspertami działającymi na wybranym obszarze. Początkowy etap polegał na analizie danych zastanych:

- dokumentów strategicznych miasta Lublina:
 - Strategia Rozwoju Lublina na lata 2013–2020 – Strategia Lublin 2020,
 - Program Rewitalizacji Lublina na lata 2017–2023,
 - Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin,
 - Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014–2020,
- diagnoz opracowanych w ramach projektu: „Rewitalizacja obszaru ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w Lublinie poprzez ożywienie gospodarcze obszaru za pomocą zintegrowanej poprawy zarządzania zasobem komunalnym, działań społecznych i poprawy stanu zabudowy zabytkowej – uzupełnienie Programu Rewitalizacji Lublina dla wskazanego obszaru”:
 - Szczegółowa diagnoza społeczno-gospodarcza oraz identyfikacja zjawisk problemowych na obszarze ul. Lubartowskiej i terenie dawnego Podzamcza w Lublinie,
 - Raport z opracowania szczegółowej diagnozy struktury ruchu pieszego na obszarze ul. Lubartowskiej i terenie dawnego Podzamcza w Lublinie w obrębie dworca PKS przy al. Tysiąclecia oraz targowisk przy al. Tysiąclecia i ul. Ruskiej,
 - Raport dotyczący terenów zielonych obszaru ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w Lublinie,
 - Raport. Badanie społeczne metoda PAPI na próbie ogólnej ok. 300 mieszkańców dawnego Podzamcza i ul. Lubartowskiej w Lublinie dotyczące poczucia bezpieczeństwa,
 - Szczegółowa identyfikacja przedsiębiorców świadczących usługi na terenie ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w Lublinie;
- raportów i opracowań projektów w zakresie kultury działających na obszarze rewitalizacji i okolicy:
 - Raport Dzielnic Kultury z 2016 roku,
 - Wsparcie przemysłów kreatywnych w Lublinie. Analiza potencjału i kierunki rozwoju. Raport z 2012 roku realizowany przez Lubelskie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych,
 - Ewaluacja projektu LubARTowska 2016. Raport z 2017 roku Europejskiej Fundacji Kultury Miejskiej,
 - Raport z diagnozy społecznej dla działań kulturalnych Lublin/Śródmieście; ulice: Lubartowska, Bernardyńska, Zamojska, Żmigród. Raport z 2016 roku Fundacji Terenu Otwartego,
 - Raport Przedmioty i ludzie. Raport z 2017 roku Magdaleny Szubielskiej dla Pracowni Nomadycznej.

Następnie przeprowadzono indywidualne wywiady pogłębione z osobami działającymi na obszarze: przedstawicielami organizacji pozarządowych, lokalnymi przedsiębiorcami oraz mieszkańcami badanego obszaru.

Program aktywizacji społecznej i kulturowej powstał we ścisłej współpracy z ekspertami. Podczas spotkań wskazywali oni kierunki działań zawarte w niniejszym programie.

Ogólny opis przestrzeni, obszaru, którego dotyczy projekt

Przedmiotowy obszar został wyznaczony w ramach projektu „Rewitalizacja obszaru ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w Lublinie poprzez ożywienie gospodarcze obszaru za pomocą zintegrowanej poprawy zarządzania zasobem komunalnym, działań społecznych i poprawy stanu zabudowy zabytkowej – uzupełnienie Programu Rewitalizacji Lublina dla wskazanego obszaru”. Głównym problemem obszaru jest proces zanikania funkcji miejskich (usług podstawowych i mieszkalnictwa) oraz nagromadzenie problemów społecznych, demograficznych, gospodarczych, bezpieczeństwa, a także niezadowolający stan techniczny budynków i niska jakość przestrzeni publicznych. Zachodnia część opisywanego obszaru to kwartały zabudowy zabytkowej z XIX i XX w., pełniące tradycyjnie zróżnicowane funkcje, głównie mieszkaniowe i usługowe. Dla fragmentu tego obszaru nie ma obecnie Miejskiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Część wschodnia to obszar po zburzonej w okresie wojny dzielnicy żydowskiej, na którym funkcjonuje dworzec autobusowy przeznaczony do przeniesienia. Ponadto, zlokalizowane są tu dwa obszerne place manewrowe wraz z przylegającymi: halą targową oraz targowiskiem. Pod całym terenem opracowania przebiega zamknięta w podziemnym kanale rzeka Czechówka.¹ Obecnie okolica Dworca PKS jest głównym czynnikiem generującym ruch, a tym samym stanowi podstawę dla funkcjonowania punktów handlowych i usługowych.

Powierzchnia terenu stanowi blisko 0,1% powierzchni miasta (ok. 17 ha). Stan własnościowy charakteryzuje duży udział gruntów i nieruchomości należących do gminy (110 lokali w 30 budynkach) i do Skarbu Państwa. Ulice: Kowalska, Furmańska, Cyrylicza, Lubartowska, Nadstawna, Targowa i Nowy Plac Targowy są pozostałością po dawnym układzie urbanistycznym miasta żydowskiego, gdzie w większości zachował się ówczesny charakter zabudowy z pojedynczymi obiektami zabytkowymi. Na pozostałym obszarze dawny układ urbanistyczny został całkowicie zatarty i przekształcony, a obiekty mieszkalne oraz liczne synagogi – całkowicie zburzone².

Na opracowanym terenie znajduje się Pomnik Historii – teren ul. Zamkowej ze wzgórzem zamkowym wraz z okalającą zabudową. Obszar analizy sąsiaduje z zespołem urbanistycznym kościoła p.w. św. Mikołaja na Czwartku oraz obejmuje znaczną część

¹ Program Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023, Załącznik do Uchwały Nr 735/XXIX/2017 Rady Miasta Lublin z dnia 27 kwietnia 2017 r. w sprawie Programu Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023, s. 132.

² Raport dotyczący terenów zielonych obszaru ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w Lublinie, GARDEN CONCEPT Architekci Krajobrazu W. Januszczyk, P. Szkołut, Sp. J., Lublin 2016, s. 6.

zespołu urbanistycznego Starego Miasta i Śródmieścia. W granicach obszaru objętego opracowaniem znalazło się sześć obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ponad czterdzieści obiektów wpisanych do ewidencji zabytków. Znajdują się tu tereny wytypowane do wpisu na Listę Dóbr Kultury Współczesnej, tj. część dawnej Dzielnicy Żydowskiej, centralna część Podzamcza pomiędzy al. Tysiąclecia a ul. Ruską, tereny Wielkiego Stawu, Plac Zamkowy³.

Obszar objęty analizą zlokalizowany jest w miejscu początków osadnictwa w Lublinie (wzgórze Czwartek, wzgórze zamkowe i staromiejskie). Piętnasty wiek to rozwój podmiejskiej zabudowy rzemieślniczej, dla którego warunkiem był dostęp do wody. Po wodę chodziło się do dwóch studni (jednym z nich jest źródło uliczny obecnie usytuowany na placu manewrowym PKS). Spiętrzenia wody do napędzania młynów dokonano na Czechówce oraz Bystrzycy, tworząc dwa zbiorniki wodne: Wielki Staw Królewski oraz staw Za Żydy (zachodnia strona, między murami miejskimi od obecnej ul. Kowalskiej a Czwartkiem). Od XVI wieku trwała stopniowa zabudowa terenów w ramach jurydyk Podzamcze i Czwartek. Tworzono tam prywatne osiedla na wzór miejskich, stanowiące konkurencję w dziedzinach handlu, rzemiosła i usług. Osuszenie rozlewisk Czechówki, Czerniejówki, Bystrzycy poprawiło walory budowlane terenów wokół wzgórza zamkowego. Ludność żydowska, którą obowiązywał nakaz opuszczenia miasta w granicach murów, przeniosła się na Czwartek (ul. Szeroka). Ta okolica stała się przedmieściem żydowskim i centrum lokalnego handlu. W 1784 r. wytyczono ul. Nową od Bramy Krakowskiej do Kowalskiej, tj. południowy odcinek obszaru ul. Lubartowskiej. Tereny przylegające do średniowiecznych murów stopniowo zabudowywano do połowy XIX w. Od 1820 r. budynki mogły być wznoszone tylko w liniach zabudowy ulicy, z materiałów niepalnych (zwłaszcza krycia dachów). W 1817 r. utworzono Trakt Lubartowski (zachowując jego historyczny przebieg) wraz z wybudowaniem murowanego mostu na Czechówce na przedłużeniu ul. Nowej. Na terenie zlikwidowanego na początku XIX w. stawu Za Żydy zaplanowano w 1827 r. park miejski w Lublinie na wzór angielski (zajmował oba brzegi rzeki). Park się nie utrzymał ze względu na kradzież drzew oraz powódzie. Na jego miejscu przewidziano przestrzeń do handlu.

W latach 50. XIX w. planowano zmiany istniejącej zabudowy oraz regulację ulic. Do 1870 r. wytyczono przebieg ulic Nadstawnej oraz Cyruliczej, natomiast do końca lat 80. ukształtowano ul. Furmańską, Targową oraz Targ Rybny (zlokalizowany w północnej części dawnego parku). W latach 70. XIX w. poszerzono wjazd od ul. Kowalskiej na Stare Miasto przez ul. Rybną oraz ul. Nadstawną, następnie poddano regulacji i brukowaniu ul. Ruską i ul. Lubartowską. Na początku XX w. kwartał podzamcza wyznaczony ulicami: Kowalską, Szeroką, Lubartowską i Ruską wyróżnił się handlowym charakterem na tle całego miasta.

Na początku XX w. wybudowano dwa mosty: na ul. Lubartowskiej nowy most nad Czechówką (pierwszy w mieście z zastosowaniem konstrukcji żelbetowej) oraz na ul. Furmańskiej. Duże znaczenie dla chasydów miała ul. Nadstawna, która zachowała swój gospodarczy charakter. Elementem architektury charakterystycznym

³ Szczegółowa diagnoza społeczno-gospodarcza oraz identyfikacja zjawisk problemowych na obszarze ul. Lubartowskiej i terenie dawnego Podzamcza w Lublinie, s. 9.

dla kultury żydowskiej są małe balkony na elewacjach umożliwiające obchodzenie święta Kuczki.

Zabudowa uległa zniszczeniu w okresie likwidacji getta oraz w latach 50. i 60. XX wieku. Przebudowano ul. Szeroką na eliptyczny Plac Zebrań Ludowych (obecnie Plac Zamkowy). Natomiast projekt realizowanej od 1959 r. trasy szybkiego ruchu W-Z w dolinie Czechówki zmienił pozostałą części historycznego układu przestrzennego. Nastąpiło przecięcie istniejących kwartałów i utworzenie w ten sposób dwóch odseparowanych od siebie części, skomunikowanych jedynie za pośrednictwem ul. Lubartowskiej (wcześniej przeprawę na północny brzeg Czechówki i komunikację z Czwartkiem zapewniały dodatkowe trzy ulice: Szeroka, Nadstawna i Furmańska). Budowa dworca PKS spowodowała dalszą likwidację odcinków ul. Nadstawnej i Szerokiej. Na miejscu Targu Rybnego pozostawiono targowisko (aż do wybudowania sklepów Nova i Bazar)⁴.

Analiza demograficzna obszaru z uwzględnieniem zmian zachodzących w ciągu ostatnich trzech lat

Na obszarze dawnego Podzamcza i ul. Lubartowskiej żyją w większości dłużej mieszkańcy tej części miasta: ponad połowa z nich mieszka tam dłużej niż 20 lat, 16% – od 16 do 20 lat, a 14% zamieszkuje te okolice 5 lat lub krócej⁵. Analizowany obszar objęty badaniem zamieszkiwało w 2015 r. 1981 osób (wg bazy meldunkowej Urzędu Miasta Lublin), co stanowi około 0,58% ludności Lublina. Średnia gęstość zaludnienia na obszarze jest bardzo wysoka i wynosiła w 2015 r. 11 652 os./km² (mimo że jest to spadek w porównaniu do roku 2005, gdzie gęstość zaludnienia wynosiła ponad 13 000 os./km²) i jest blisko pięciokrotnie wyższa niż wartość dla całego Lublina – wynoszącą 2 310 os./km². Wartość ta jest porównywalna do typowych osiedli zabudowy z wielkiej płyty. Wskaźnik osiągnąłby jeszcze wyższą wartość, gdyby nie uwzględniono niezamieszkałych obszarów zlokalizowanych w północno-wschodniej części analizowanego obszaru. Lokalnie wartość wskaźnika gęstości zaludnienia waha się od 167 do ponad 644 osób na ha. Widoczny spadek liczby mieszkańców odnotowano w południowej części analizowanego obszaru. Może to wynikać z procesu sukcesywnego poszerzania się strefy turystycznej i wypierania mieszkańców (wysokie ceny mieszkań i lokali).

Oprócz zmniejszania się liczby mieszkańców (spadek o 10% w porównaniu do roku 2005) następuje również proces starzenia się społeczności lokalnej, średnia wieku osób zamieszkujących obszar analizy w 2015 r. wyniosła ponad 38 lat (wśród kobiet 40 lat, a wśród mężczyzn 36 lat) – wymiarze bezwzględny średni wiek wzrósł o 2,65 roku w porównaniu do roku 2005. Teren ten charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem wiekowym populacji. W obszarze opracowania występują rejony, w obrębie których odnotowano w 2015 r. wysoki odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym sięgający

⁴ Przeprowadzenie kompleksowej inwentaryzacji stanu zachowania zabudowy zabytkowej na obszarze objętym rewaloryzacją, z wykonaniem szczegółowej waloryzacji dla określenia wskazań planistycznych poprzez opracowanie kart inwentaryzacyjnych dla poszczególnych obiektów, Lublin 2016, s. 4-17.

⁵ Szczegółowa diagnoza społeczno-gospodarcza oraz identyfikacja zjawisk problemowych na obszarze ul. Lubartowskiej i terenie dawnego Podzamcza w Lublinie, s. 48.

nawet ponad 20% (al. Tysiąclecia, ul. Kowalska, Pl. Zamkowy), ale są i takie, gdzie odsetek ten nie przekroczył 9% (ul.: Ciasna, Cyrulicza, Ruska). Obszarem o największej koncentracji ludności w wieku poprodukcyjnym są tereny po południowej stronie al. Tysiąclecia, ten obszar zamieszkuje 40% osób w wieku poprodukcyjnym zameldowanych w obszarze analizy. Pomimo procesów starzenia się obszar ten zamieszkuje średnio większy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, który w 2015 r. wynosił 19,99% populacji, niż średnio w Lublinie, który wynosi 16,5%, a także w wieku produkcyjnym 63,71% populacji (przy średniej dla Lublina 61,6%), natomiast w wieku poprodukcyjnym tylko 16,3%, podczas gdy w całym Lublinie udział tej grupy wynosił aż 22,0%. Średni udział osób w wieku produkcyjnym pozostających bez pracy wyniósł w 2015 r. 21,78%. Wskaźnik ten drastycznie wzrósł w ciągu ostatnich 10 lat o 15,51 pp. (z poziomu 6,63% w 2005 r.).

Charakterystyka głównych problemów i potrzeb społecznych

Kultura

Na rewitalizowanym terenie brakuje siedziby państwowej lub samorządowej instytucji kultury. Walory historyczne miejsca przyciągają turystów, a w pobliskiej przestrzeni odbywa się wiele wydarzeń kulturalnych: miejskich, regionalnych, międzynarodowych, które są organizowane przez miejskie instytucje kultury i władze miasta Lublin. Jest to dodatkowa atrakcja dla pozostałych mieszkańców, jak i turystów. Sami mieszkańcy rewitalizowanego terenu korzystają z tych wydarzeń plenerowych (w szczególności rodzice z dziećmi czy młodzież), jednak dla mieszkańców części południowej są one utrudnieniem (wzmoczony ruch, hałas, nieporządek, nieczystości).

Grupy, dla których nie ma odpowiedniej oferty kulturalnej to dzieci, młodzież i osoby starsze. Najmłodszy mieszkańcy zdają sobie sprawę, że ich ulica jest źle postrzegana przez innych mieszkańców Lublina. Brakuje na tym obszarze miejsc dla dzieci - placów zabaw, boisk, atrakcyjnych terenów rekreacyjnych. Dzieci najczęściej spędzają czas na podwórkach oraz świetlicach.

Młodzież deklaruje, że nie ma miejsca, w którym mogłaby spędzać czas. Brakuje również zajęć dopasowanych do ich potrzeb. W konsekwencji młodzież spędza czas nie na podwórkach, ale na ulicy. Już w młodym wieku ma kontakt z alkoholem, środkami odurzającymi, wchodzi w konflikt z prawem. Na podstawie wywiadów z animatorami wnioskuje się, że to właśnie z tą grupą wiążą się duże niepewności – czy nie zakłóci akcji animacyjnych, czy nie zniszczy wytworzonych instalacji. Przykładem jest to, że chociaż włączają się w projekty, np. zmianę podwórka przy siedzibie Niezależnej Grupy Projektowej Piękno Panie, to potrafią zniszczyć efekty własnej pracy. Młodzież sama stawia się też w pozycji stróżów porządku (przy jednoczesnej niechęci do państwowych i miejskich służb porządkowych). Reagują na sytuacje, które zagrażają bezpieczeństwu w szczególności młodszych mieszkańców.

Jednym z działań proponowanych młodzieży jest klub sportowy „Starówka”. Brakuje jednak dla nich infrastruktury na podjęcie aktywności fizycznej, np. siłowni,

przyrzędów do ćwiczeń. Dodatkowo zajęcia z instruktorem lub trenerem byłyby wskazane ze względu na poszukiwanie przez młodzież autorytetów.

Do podejmowania działań aktywizacyjnych brakuje przestrzeni wspólnej. Obecnie miejscami spędzania czasu wolnego są głównie podwórka. Dodatkowo dzieci pod opieką rodziców spędzają czas na Błoniach pod Zamkiem. Młodzież oprócz terenu zielonego pod Zamkiem, dodatkowo przebywa na Placu Rybnym oraz przed Centrum Kultury w Lublinie. Potencjalnym miejscem spotkań jest skwer przy skrzyżowaniu ulic Cyruliczej i Furmańskiej. Natomiast osoby starsze nie mają miejsca, gdzie mogą się spotkać w swoim gronie. Grupa ta w szczególności potrzebuje lokalu, gdzie mogłaby podejmować własne działania społeczno-kulturalne.

Zdiagnozowane problemy powiązane z działaniami kulturalnymi:

- niekorzystny wizerunek miejsca,
- brak instytucji UM na tym terenie,
- brak infrastruktury sportowej,
- brak infrastruktury rozrywkowej,
- duża liczba rodzin dysfunkcyjnych,
- niska aktywność kulturalna,
- niska aktywność działań przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu,
- niezaspokojenie na odpowiednim poziomie potrzeby mieszkańców związanej z możliwością efektywnego spędzania czasu wolnego,
- zły stan miejsc zabaw dla dzieci na podwórkach,
- brak miejsc spotkań dla młodzieży oraz osób starszych,
- brak odpowiednio zagospodarowanych przestrzeni wspólnych.

Zestawienie działań z zakresu edukacji podejmowanych na obszarze i okolicy, które mogą być inspiracją do podejmowanych działań z zakresu kultury i sztuki, realizowane w okresie ostatnich 5 lat:

Działanie	Przykłady
działania podwórkowe	<ul style="list-style-type: none"> - „LubARTowska”, Europejska Fundacja Kultury Miejskiej (opis działania w dalszej części programu). - „Sąsiedzkie podwórka” (opis działania w dalszej części programu). - „Lubartowska 55”, Warsztaty Kultury w Lublinie. - „Akademia Lokalnego Animatora”, Fundacja Sempre a Frente - Cykl zajęć dla grupy animatorów kulturalnych i społecznych w dziedzinie edukacja kulturalna mieszkańców Lublina (wyposażenie uczestników w umiejętności i narzędzia przydatne do inicjowania i przeprowadzania akcji kulturalno-społecznych w przestrzeni miejskiej).
murale/bilbord	- Murale w przestrzeni ulicy Lubartowskiej zrealizowane poprzez działania Europejskiej Fundacji Kultury Miejskiej.

	<ul style="list-style-type: none"> - „Jest super” ul. Targowa, realizacja The Krasnal i Pracownia Sztuki Zaangażowanej Społecznie "Rewiry" Centrum Kultury w Lublinie. Działanie z zakresu sztuki zaangażowanej. Mural jest to ironiczny komentarz do nawarstwiających się problemów tej okolicy. - Bilbordy przeciwko GMO na ul. Ruskiej, realizacja Dariusz Paczkowski i Pracownia Sztuki Zaangażowanej Społecznie "Rewiry" Centrum Kultury w Lublinie. Akcja zwracająca uwagę na problem GMO oraz na zaniedbane miejsce, w którym pracują sprzedawcy.
wystawa	Wystawy Fundacji Krajobrazy (opis działania w dalszej części programu).
interwencje artystyczne	<ul style="list-style-type: none"> - „Wniebowzięci” na ul. Lubartowskiej, realizacja Rafał Betlejewski i Pracownia Sztuki Zaangażowanej Społecznie "Rewiry" Centrum Kultury w Lublinie. Realizacja marzenia o lataniu dla mieszkańców, których przytłacza codzienne życie. - „Biesiada na Dworcu PKS w Lubinie”, realizacja Małgorzata Kaczmarek i Pracownia Sztuki Zaangażowanej Społecznie "Rewiry" Centrum Kultury w Lublinie. Zorganizowano biesiadę w przestrzeni, która nie sprzyja integracji, choć przewija się tędy wielu ludzi. - „Sztuka na giełdzie”. Liczne akcje artystów realizowane z pomocą Pracowni Sztuki Zaangażowanej Społecznie "Rewiry" Centrum Kultury w Lublinie. - „Widok na Czechówkę”, realizacja Ludomira Franczaka i Pracowni Sztuki Zaangażowanej Społecznie "Rewiry" Centrum Kultury w Lublinie. Miastu przywrócono widok rzeki Czechówki przez szklany właz na terenie targu. - „Miasto bez chmur” Fundacji Towot Squat (opis działania w dalszej części programu).
działania podejmowane przez przedsiębiorców	<ul style="list-style-type: none"> - Lubartowska 77. - Ambaras. Restauracja, w której realizowane są zajęcia kulinarne dla dzieci np. w ramach programu LubARTowska czy działań Niezależnej Grupy Projektowej Piękno Panie. - Zakład Ślusarski oraz Naprawa Przedmiotów Zabytkowych i Artystycznych. - Piekarnia Kuźmiuk.
działania związane z określoną grupą	<ul style="list-style-type: none"> - „Sztuka jest kobietą” – realizowane przez Fundację Towot Squat. Organizacja spotkań i wystawy z udziałem mieszkank ulicy Lubartowskiej. - „Przestrzeń dla kultury na Starym Mieście” – projekt realizowany przez Fundację Sempre a Frente. Cykliczny warsztat

	(taniec nowoczesny, zajęcia muzyczne, plastyczne, teatralne) dla dzieci w wieku 5–10 lat.
działania związane z historią miejsca	<ul style="list-style-type: none"> - Działania Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN” w Lublinie. - „Jedna siódma historii – opowieści prawdziwe”, realizowane przez Niezależną Grupę Projektową Piękno Panie. Animacja zrobiona techniką poklatkową z dziećmi oraz starszymi osobami. Tematem animacji są wspomnienia mieszkańców Starego Miasta. - „Gry z Koziołkiem w tle” realizowana przez Towarzystwo Wolnej Wszechnicy Polskiej, Oddział w Lublinie. Organizacja gier związanych z historią Lublina. - „Wielcy Poprzednicy z naszej okolicy. Szlakiem twórców lubelskich sukcesów” to gra miejska realizowana przez fundację Normalna Kultura. - „Zakłady rzemieślnicze” - spotkania i wystawa O-twórz Lublin! realizowane przez Grupę Projekt.org. Wydarzenie związane z fotografią otworkową. „Na Cyruliczej nie tylko cyrulicy” - Pauliny Zarębska-Denysiuk (opis działania w dalszej części programu).
festiwale	<ul style="list-style-type: none"> - Carnaval Sztukmistrzów, Noc Kultury, Wschód Kultury – Inne Brzmienia Art’n’Music Festival, Jarmark Jagielloński realizowane przez Warsztaty Kultury w Lublinie. - Festiwal Sztuki w Przestrzeni Publicznej „Otwarte Miasto” organizowany przez Ośrodek Międzykulturowych Inicjatyw Twórczych „Rozdroża” (instalacje artystyczne). - Handlowe święto ulicy Lubartowskiej realizowane przez Forum Kultury Przestrzeni, Rada Kultury Przestrzeni, Wydział Strategii i Obsługi Inwestorów, Urząd Miasta Lublin.
działania multimedialne	<p>„Romko i Julia z Dworca PKS w Lublinie” – Kinojady (grupa nieformalna). Film o miłości nakręcony na Dworcu.</p> <p>„700 różnic” – Radosław Bułtowicz. Zdjęcia współczesnych miejsc nawiązujące do starych fotografii.</p>
pracownie/galeria	<ul style="list-style-type: none"> - Pracownia Nomadyczna Magdaleny Franczak (opis działania w dalszej części programu). - Niezależna Grupa Projektowa Piękno Panie skupia twórców, artystów i projektantów sztuki użytkowej. Wspiera design zaangażowany społecznie.
działania podejmowane w świetlicach	<ul style="list-style-type: none"> - Fundacja Sempre a Frente prowadzi dwie placówki: Ośrodek Wsparcia Młodzieży Przystanek Sempre zlokalizowany przy ul. Lubartowskiej 24 (działania skierowane do osób w wieku 13–18 lat oraz ich rodziców i opiekunów) oraz świetlicę

	<p>przy ul. Kowalskiej 3 (zajęcia świetlicowe dla dzieci) (opis działania w dalszej części programu),</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo prowadzi od 1987 r. działania opiekuńczo wychowawcze na terenie projektu Modelowej Rewitalizacji. Aktualnie placówka mieści w dawnej plebanii Parafii Św. Mikołaja na Czwartku (ul. ks. M. Słowikowskiego 1).
działania podejmowane przez szkoły	<ul style="list-style-type: none"> - Szkoła Podstawowa nr 24 im. Partyzantów Lubelszczyzny (30 uczniów). - Szkoła Podstawowa nr 25 im. Władysława Broniewskiego (258 uczniów – 45% liczby uczniów szkoły). W tym samym budynku mieści się Przedszkole nr 23. - Przedszkola Publiczne nr 6 i 26. - Niepubliczne Gimnazjum i Liceum Śródziemnomorskie im. św. Dominika Guzmana, zlokalizowane przy ul. Kowalskiej 4.
instytucje kultury	<ul style="list-style-type: none"> - Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” w Lublinie zlokalizowany przy ul. Grodzkiej 21. - Warsztaty Kultury w Lublinie mieszczące się przy ul. Grodzkiej 5a, prowadzą jednocześnie przy ul. Kowalskiej 3 (Zaułek Hartwigów) stałą pracownię fotografii - Warsztat Fotograficzny. - Teatr Stary w Lublinie przy ul. Jezuickiej 18. - Filia nr 21 Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie zlokalizowana przy ul. Rynek 11. - Placówka wychowania pozaszkolnego Młodzieżowy Dom Kultury „Pod Akacją” zlokalizowana przy ulicy Grodzkiej 11.
przestrzeń działań kulturalnych (niezależnych)	<ul style="list-style-type: none"> - Fundacja Krajobrazy, ul. Lubartowska 33. - Izba Pamięci Żydów Polskich. Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce Oddział Lublin zlokalizowane przy ul. Lubartowskiej 10. - „Wspólna przestrzeń” przy ul. Kowalska 1. - Lubelski Instytut Kultury Prawosławnej przy ul. Ruska 15, organizator festiwalu Wschodniosłowiańskie Dziedzictwo Kulturowe Lublina.

Ze względu na problemy z nauką w szkole i brakiem wsparcia rodziców w tym zakresie (m.in. z powodu ich niskiego wykształcenia) wskazane jest podejmowanie działań edukacyjnych, w tym oparte na potencjale miejsca (np. historia, nauki społeczne, przyroda). Oprócz wsparcia w odrabianiu lekcji i wyjaśnianiu materiału warto pobudzić ciekawość świata i prezentować narzędzia do jego poznawania. W tym celu dobrze jest skorzystać z pomocy doświadczonych osób posiadających wiedzę oraz praktykę w pracy na obszarach rewitalizowanych.

Animatorzy kultury i społeczni, a także artyści działający na tym terenie, powinni być objęci stałym programem wsparcia. Działania kulturalne powinny mieć charakter kompleksowy, oparty przede wszystkim na przestrzeni publicznej, i wchodzić w relacje z mieszkańcami. Oprócz działań animacyjnych warto wspierać te oparte na sztuce, również zaangażowanej społecznie. Działania kulturalne mogą opierać się na historii miejsca. Dawniej miejscem spotkań były wszelkie małe zakłady wytwórcze, a miasta opierało się na ręcznej wytwórczości. Obecnie stanowi ona produkt turystyczny, a zakłady usługowe i rzemieślnicze, umierają, często wraz ze swoimi właścicielami.

Propozycje działań zebranych z dostępnych źródeł:

Kategoria	Propozycje działań według badań odnoszących się do tego obszaru
dzieci	<ul style="list-style-type: none"> • gry podwórkowe, planszowe, towarzyskie • taniec • zajęcia muzyczne (śpiew, gra na instrumentach) • elementy sztuki cyrkowej (np. chodzenie po linie) • malowanie swojej przestrzeni (np. trzepak, chodnik, drzwi) • rozmowy na podwórkach, tworzenie opowieści • zajęcia teatralne • robótki ręczne • fotografowanie • zajęcia ze sportami miejskimi • warsztaty kulinarne • projektowanie przestrzeni do wspólnej pracy (np. świetlicy) • wykonywanie mozaik • zajęcia sportowe
młodzież	ćwiczenia na siłowni dla starszej młodzieży (wsparcie trenerskie)
dorośli	<ul style="list-style-type: none"> • warsztat stolarski • radzenie sobie w niebezpiecznych sytuacjach • warsztaty międzypokoleniowe • organizacja spotkań dla mieszkańców • koncerty, spektakle teatralne
przestrzeń	<ul style="list-style-type: none"> • wspólna aranżacja przestrzeni lub warsztaty dotyczące planowania zagospodarowania przestrzeni • sadzenie roślin • przywracanie historii kamienic • wspólne strojenie drzewka bożonarodzeniowego (na jednym z podwórek rośnie świerk) • organizacja wolnych pomieszczeń na Miejsce Aktywności Lokalnej • tablice ogłoszeń na podwórkach • aranżacja warsztatów z sadzenia i pielęgnacji roślinności balkonowej

Problemy społeczne

Bezrobocie

Długookresowe bezrobocie jest jednym z najpoważniejszych problemów społecznych, które dotyczą badanego rejonu. Średni udział osób długookresowo pozostających bez pracy wśród ludności w wieku produkcyjnym na tym obszarze w 2015 roku wyniósł 15,09%. Udział tej grupy bezrobotnych wśród bezrobotnych ogółem wyniósł blisko 70%. Oznacza to, że niemal $\frac{3}{4}$ bezrobotnych z analizowanego obszaru nie może stale znaleźć pracy. Wskaźnik ten wzrósł w latach 2005–2015 r. o 11,14%. Co więcej w granicach analizowanego obszaru występują ulice, na których odsetek osób długotrwale bezrobotnych wśród bezrobotnych w ogóle w 2015 r. wynosił 100% (ul. Ciasna, Nowy Plac Targowy, ul. Ruska). Na ulicy Furmańskiej i Placu Zamkowym wartość ta przekraczała 80%.⁶

Najwyższy wskaźnik liczby bezrobotnych w ogóle odnotowano na ulicy Ciasnej, gdzie osiągnął on wartość ponad 33% populacji. Z drugiej strony w sąsiedztwie Placu Zamkowego odsetek osób bezrobotnych nie przekroczył 7,69%. Natomiast największy przyrost liczby bezrobotnych odnotowano na ulicach: Targowej (21,65%), Lubartowskiej (19,71%), Nowy Plac Targowy (17,58 %) oraz Cyruliczej (16,65%). Największy udział w grupie bezrobotnych w roku 2015 mają osoby w wieku 35–44 (26,59%). Drugą pod względem liczebności grupą są osoby w wieku 25–34 lata, których udział wyniósł 25,47%. Co dziesiąty bezrobotny jest w wieku od 18 do 24 lat. Odnotowano stosunkowo niewielką liczbę osób w wieku powyżej 55 lat (14,61%). Bezrobotni z grupy 25–34 lat rozmieszczeni są w miarę równomiernie, z małym obszarem koncentracji w sąsiedztwie ul. Probostwo (ponad 30%). Podobnie kształtuje się rozkład osób w wieku między 45. a 54. r.ż., przy czym w tym przypadku odnotowano dwie enklawy koncentracji osób bezrobotnych w tym wieku: pierwsza zlokalizowana jest między ul. Probostwo a ul. Ciasną; druga natomiast usytuowana jest w sąsiedztwie ul. Cyruliczej.⁷

Kobiety stanowiły w 2015 roku aż 54% osób bezrobotnych w granicach analizowanego obszaru. Wartość tego wskaźnika jednak zmalała w okresie ostatnich 10 lat o 4,3%. Największy odsetek bezrobotnych kobiet odnotowano w sąsiedztwie ulic: Ciasnej, Cyruliczej i Ruskiej. Najliczniejszą grupę pośród osób bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym jest to aż 52,43% osób wśród ogółu bezrobotnych. Drugą najliczniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, których udział wynosi 25,84%. Łącznie osoby z wykształceniem gimnazjalnym i zawodowym stanowią ponad $\frac{3}{4}$ wszystkich bezrobotnych. Świadczy to o bardzo słabym wykształceniu osób poszukujących pracy i dużych trudnościach z powrotem na rynek pracy⁸.

⁶ Szczegółowa diagnoza społeczno-gospodarcza oraz identyfikacja zjawisk problemowych na obszarze ul. Lubartowskiej i terenie dawnego Podzamcza w Lublinie, s.55.

⁷ Tamże, s. 54-55.

⁸ Tamże, s. 58

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna udzielana przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w 2015 r. została skierowana do 235 rodzin (co przekłada się na 529 osób będących beneficjentami), w związku z czym ponad jedna czwarta mieszkańców obszaru objętego badaniem korzysta z pomocy tego typu. Największa liczba osób wspartych przez MOPR w 2015 roku zameldowana była na ul. Lubartowskiej (stanowią oni niecałe 64% ogółu beneficjentów). Natomiast z funduszu alimentacyjnego skorzystało 77 samotnych matek, największa koncentracja beneficjentek występuje na ulicach: Cyruliczej (7,64 os./100 mieszkańców), Targowej (6,06), Ruskiej (5,71) oraz Probstwo (5,00).⁹

Oświata

Na terenie objętym analizą znajduje się jedna niepubliczna szkoła. Poza tym terenem najbliższej położone są przedszkola: nr 6 (550 m) i nr 26 (600 m). Uczniowie z obszaru objętego badaniem uczęszczali w 2015 r. do szkół podstawowych: nr 23 im. Olimpijczyków Polskich (1 uczeń), nr 24 im. Partyzantów Lubelszczyzny (30 uczniów) oraz nr 25 im. Władysława Broniewskiego (258 uczniów). Dzieci w wieku powyżej 13 lat uczęszczały do gimnazjów: nr 19 im. Józefa Czechowicza (4 uczniów) oraz nr 12 w Zespole Szkół nr 11 (7 osób). Od września 2017 r. na terenie Modelowej Rewitalizacji utworzono Szkołę Podstawową nr 19 (powstała na bazie Gimnazjum nr 19).¹⁰

Podstawowe problemy związane z uczniami zamieszkałymi na tym obszarze w opinii Wydziału Oświaty i Wychowania to: bezrobocie rodziców i związany z tym niski status materialny rodzin, ich wielodzietność, niepełność, niedostosowanie społeczne oraz zagrożenie demoralizacją. W domu uczniów często nadużywany jest przez rodziców alkohol, obserwowany jest u rodziców brak umiejętności wychowawczych, występują agresja słowna i przemoc fizyczna. Dzieci często opuszczają szkołę bez usprawiedliwienia, mają też problemy w nauce.¹¹

Bezpieczeństwo

Okolo 30% mieszkańców obszaru wskazuje na konieczność utworzenia miejsc przeznaczonych dla młodzieży, w których osoby młode mogłyby spędzać wolny czas. Młodzież jako jedna z grup najbardziej zagrożonych stanieniem się ofiarą przestępstwa, jednocześnie w dużym stopniu generuje to niebezpieczeństwo (19,0% mieszkańców obawia się zaczepek ze strony agresywnej młodzieży)¹².

Największą liczbę przestępstw w 2015 r. odnotowano na: al. Tysiąclecia (78), ul. Lubartowskiej (67) i Probstwo (52). Co ważne, w stosunku do 2005 r. nie odnotowano przestępstw na ul.: Ciasnej, Nadstawnej oraz Browarnej, a na ul. Cerkiewnej i Nowym Placu

⁹ Tamże, s. 60.

¹⁰ Tamże, s. 62

¹¹ Tamże, s. 62.

¹² Badanie społeczne metodą PAPI na próbie ogólnej ok. 300 mieszkańców dawnego Podzamcza i ul. Lubartowskiej w Lublinie dotyczące poczucia bezpieczeństwa, s. 69.

Targowym były to jednostkowe przypadki. Wzrastającą liczbę przestępstw odnotowano na ul: Lubartowskiej, Furmańskiej, Cyruliczej (wzrost o ponad 20% od 2010 r.).¹³

Na podstawie wypracowanych raportów programu można wyszczególnić koncentrację problemów na różnych obszarach.

Zjawisko	Koncentracja zjawiska
bezrobocie osób dorosłych	<ul style="list-style-type: none"> - duża koncentracja bezrobotnych (ul. Ciasna, ul. Ruska) - przyrost liczby bezrobotnych na ulicach: Targowej, Lubartowskiej, Cyruliczej oraz Nowym Placu Targowym - duża koncentracja długotrwale bezrobotnych (ulice: Ciasna, Ruska, Furmańska oraz Nowy Plac Targowy i Plac Zamkowy) - wykształcenie gimnazjalne osób bezrobotnych (ulice: Ciasna, Cyrulicza, Lubartowska, Probostwo oraz Targowa) - wykształcenie zawodowe (Nowy Plac Targowy, ul. Probostwo i ul. Kowalska)
bezrobocie młodzieży (do 25 lat)	- największa koncentracja bezrobotnej młodzieży na Placu Zamkowym
bezrobocie kobiet	- największy odsetek bezrobotnych kobiet odnotowano w sąsiedztwie ulic: Ciasnej, Cyruliczej i Ruskiej
wiek poprodukcyjny (osoby starsze)	- ponad 20% (al. Tysiąclecia, ul. Kowalska, Plac Zamkowy). Łącznie obszar ten zamieszkuje 40% osób w wieku poprodukcyjnym zameldowanych w obszarze analizy
pobieranie świadczeń MOPR	<ul style="list-style-type: none"> - wsparcie rodzin (ul.: Lubartowskiej, Furmańska, Probostwo) - świadczenia rodzinne (ul. Lubartowska, Cyrulicza, Furmańska) <p>Liczba osób korzystających ze świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego (ul. Cyrulicza, Targowa, Ruska oraz Probostwo)</p>
przestępstwa	<ul style="list-style-type: none"> - największa liczba przestępstw (ul. Lubartowska i Probostwo) - wzrastająca liczba przestępstw (ul. Lubartowska, Furmańska, Cyrulicza)

¹³ Szczegółowa diagnoza społeczno-gospodarcza oraz identyfikacja zjawisk problemowych na obszarze ul. Lubartowskiej i terenie dawnego Podzamcza w Lublinie, s. 64.

Potrzeby mieszkańców

Podstawowe potrzeby zgłaszane przez mieszkańców:

- poprawa jakości infrastruktury (budynki, sieci techniczne, mieszkania, podwórka, bramy, chodniki),
- wyposażenie terenu w małą architekturę, zwłaszcza do wykorzystania przez dzieci,
- urządzenie zieleni,
- stała, długoterminowa praca animacyjna z mieszkańcami,
- praca socjoterapeutyczna,
- wsparcie lokalnych przedsiębiorców.

W trakcie działań animacyjnych na podwórkach objętych projektem ujawniono wiele potrzeb, wyzwań i zasobów, które powinny być podstawą działań rewitalizacyjnych na tym terenie. W procesie uzdrawiania obszaru objętego kryzysem społecznym muszą być zastosowane działania kompleksowe, odpowiadające na potrzeby wielu grup społecznych. Realizacja potrzeb powinna być prowadzona w ścisłej współpracy z mieszkańcami terenu objętego kryzysem. Jako adresaci działań rewitalizacyjnych powinni oni stać się partnerami w długoterminowym procesie zmian. Należy ich przygotować do stopniowego przejmowania inicjatywy. Z uwagi na fakt dużej skali potrzeb, a jednocześnie niskiego zaufania społecznego, działania animacyjne w obszarze rewitalizacji należy realizować odpowiedzialnie. Niezwykle istotne jest przekazywanie spójnych, rzetelnych informacji i zapobieganie składaniu obietnic bez pokrycia.

Mieszkańcy, którzy brali udział w warsztatach „Podwórka sąsiedzkie”, zwracali uwagę na potrzeby, przedstawiali informacje, m.in.: starzenie się społeczeństwa, mała liczba dzieci do 10 lat, najwyższy wskaźnik liczby bezrobotnych odnotowano na ulicy Ciasnej, gdzie osiągnął on wartość ponad 33%, problemy: przemoc, budowanie relacji, zatargi z prawem, uzależnienia, bezrobocie, problemy wychowawcze.

Społeczność tych obszarów jest dość zamknięta, co nie sprzyja procesowi zmian, może wręcz doprowadzać do izolacji nowych osób. Konieczne są programy aktywizujące wpływające na zacieśnianie więzi sąsiedzkich oraz realizowanie działań aktywizacyjnych skierowanych do młodzieży obejmujących w szczególności aktywność sportową oraz pomoc w nauce. Nasilanie się stopnia wykluczenia społecznego młodzieży wychowującej się w domach, w których występuje wysokie natężenie społecznych zjawisk niepożądanych, takich jak alkoholizm i przemoc, wpływa na niższe wyniki edukacyjne uczniów. Wymagają oni działań, które zapewnią im ciągłą aktywność, tak aby mogli się zaangażować i nie poszukiwać aktywności skoncentrowanej na łamaniu prawa. Ponadto bierni społecznie rodzice nie zapewniają im odpowiedniego wsparcia, przez co znacznie trudniej jest im poradzić sobie z trudnościami związanymi z koniecznością przyswojenia wiedzy w szkole. W związku z tym możliwość skorzystania z profesjonalnej pomocy wpłynie na wyższe wyniki w nauce oraz obniżenie problemów wychowawczych.

Wprowadzenie efektywnej pomocy asystenta rodziny, który świadczyłby wsparcie w rodzinach z problemem alkoholowym oraz przemocowym. Rodziny wykluczone społecznie wymagają kompleksowego wsparcia w zakresie możliwości wyjścia

z sytuacji marginalizacji i bierności, w której się znajdują. Jest to szczególnie istotne w kontekście rodzin, w których występuje problem alkoholowy albo przemoc domowa. W związku z tym wymagane byłoby wprowadzenie funkcji asystenta, który przez ciągłą pracę z rodzinami wpływałby na wyprowadzenie ich z sytuacji kryzysowej, szczególnie na drodze działań zmierzających do ich aktywizacji zawodowej.

Wykorzystanie rozwiązań spółdzielczości socjalnej do aktywizacji zawodowej. Realizacja procesu włączenia wykluczonych mieszkańców obszaru rewitalizacji w działania oparte na aktywnej integracji zawodowej związanej z założeniem spółdzielni socjalnej, która świadczyłaby usługi na rzecz społeczności lokalnej oraz potencjalnych turystów.

Podsumowując, należy podkreślić, że działania zawarte w projekcie rewitalizacji oraz działania rekomendowane na podstawie przeprowadzonych prac analitycznych oraz badawczych są komplementarne i ich realizacja w sposób spójny doprowadziłaby do odnowy obszaru oraz zniwelowania występujących problemów społecznych. W związku z tym, według respondentów, kluczowe byłoby podejmowanie działań w obszarze aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy. W tym celu należałoby podjąć działania animatorów zawodowych, które byłyby realizowane bezpośrednio na obszarze objętym projektem. Osoby z zaległościami w opłatach czynszu mogłyby poprzez wzięcie udziału w remontach budynków zmniejszyć poziom zadłużenia swoją własną pracą. Dodatkowo możliwość zdobycia przez nich doświadczenia zawodowego wpływałaby na zdobycie kwalifikacji zawodowych.

Przemysł kreatywny

Od kilku lat trwa w Polsce dyskusja dotycząca przemysłu kreatywnego i jego roli w rozwoju gospodarki. Branża kreatywna ze względu na swoją specyfikę jest obszarem trudnym do zdefiniowania. Określany jest różnie ze względu na zakres działalności, jaki obejmuje. W Stanach Zjednoczonych nazywa się go często przemysłem informacyjnym, w Niemczech mówi się o gospodarce kultury (Kulturwirtschaft), w Holandii nosi on nazwę przemysłu praw autorskich (copyright industries). Na konferencji UNESCO w Montrealu (1982) zaproponowana została definicja w następującym brzmieniu:

„Jest to działalność w zakresie produkcji, reprodukcji, magazynowania i dystrybucji na dużą skalę dóbr i usług kultury”¹⁴.

Według najczęściej używanej definicji sektor kreatywny, przemysł kreatywny to część rynku tworzona przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą związaną z kulturą i technologią, łączące działalność artystyczną z przedsiębiorczością.

Przedmiotowy obszar został zdefiniowany jako miejsce tworzenia sektora kreatywnego w dokumencie Program Rewitalizacji dla Lublina na lata 2017–2023.

Przedmiotowy obszar pod kątem możliwości rozwoju przedsiębiorczości został zdiagnozowany w ramach badań: *Szczegółowa identyfikacja przedsiębiorców świadczących usługi na ul. Lubartowskiej i terenie dawnego Podzamcza w Lublinie. Raport z badań*. Według raportu większość badanych firm to podmioty aktywne (86%) o profilu handlowym (53%), zatrudniające 1–5 osób (70%). Firmy młode, założone w latach 2011–2016, stanowią nieco ponad ¼ badanej populacji (26%). Największe trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej to zdaniem respondentów:

- konkurencja spowodowana powstawaniem galerii handlowych oraz zmianą trendów zakupowych i potrzeb klientów,
- konkurencja na bazarach ze strony obcokrajowców,
- wysokie koszty najmu lokali użytkowych,
- brak współpracy gminy z przedsiębiorcami¹⁵.

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że głównym źródłem problemów w prowadzeniu działalności gospodarczej, wskazywanym przez przedsiębiorców, jest mikrootoczenie. Swoich trudności i niepowodzeń respondenci upatrują bowiem przede wszystkim w: powstawaniu centrów i galerii handlowych, które przyczyniają się do wyparcia i rozpadu mikro- i małych przedsiębiorstw, braku miejsc do parkowania oraz powstaniu płatnych parkingów (od momentu wprowadzenia przez miasto płatnych parkingów przedsiębiorcy zauważyli znaczny spadek obrotów i pomimo pism wysyłanych do władz samorządowych nie otrzymali pomocy), nieuczciwej konkurencji ze strony obcokrajowców (Bułgarów, Rosjan, Ukraińców) na terenie bazarów (ul. Ruska i ul. Cerkiewna; obcokrajowcy zwolnieni są z posiadania kas fiskalnych),

¹⁴ Czym jest przemysł kreatywny? <http://designthinking.pl/czym-jest-przemysl-kreatywny/>.

¹⁵ Szczegółowa identyfikacja przedsiębiorców świadczących usługi na ul. Lubartowskiej i terenie dawnego Podzamcza w Lublinie. Raport z badań, s. 18.

nierównym traktowaniu handlujących przez organy i służby inspekcyjne – częste kontrole tylko wśród polskich handlarzy („nawet kilka razy w tygodniu”), nieodpowiednich warunkach pracy (dziurawa i nierówna nawierzchnia placów, brak odpowiednich stołów na towar, brak porządnego zadaszenia, zaniedbane i niedostosowane do liczby osób toalety, zbyt mała powierzchnia placu, zaniedbania ze strony miasta względem jakości i wyglądu miejsc przeznaczonych na stoiska dla handlujących, brak pomieszczeń sanitarnych), ogólnie złej i napiętej atmosferze pomiędzy cudzoziemcami a Polakami handlującymi na bazarze. Respondenci mają duże pretensje do miasta o brak kontroli nad prowadzeniem przez obcokrajowców „dzikiego” handlu oraz wprowadzanie niezdrowej konkurencji przez zaniżanie cen przez obcokrajowców.¹⁶

Lokale użytkowe

Kluczowym aspektem z punktu widzenia wdrażania na obszarze przemysłu kreatywnego jest polityka lokalowa miasta oraz dostępność lokali użytkowych. Według zapisów diagnozy *Wypracowanie pogłębionej analizy (diagnoza barier i potencjałów) i oferty inwestycyjnej dla obszaru rewitalizacji na potrzeby gospodarcze i we współpracy z podmiotami prywatnymi* (wrzesień 2017, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o.) głównym skupiskiem lokali użytkowych w obszarze jest ul. Lubartowska. Natomiast lokale o największej powierzchni dostępne są w rejonie ul. Furmańskiej. Jednocześnie, lokale najmniejsze zlokalizowane są w budynkach, których częściowym lub całkowitym właścicielem jest Miasto Lublin. Jest to o tyle istotne, że planując działania restrukturyzacyjne, najłatwiej będzie realizować takie, które związane są z lokalami o mniejszych powierzchniach, a więc pozostających pod kontrolą właścicielską Miasta. Możliwe jest zatem łatwe rozwijanie takich działalności, które z powodzeniem mogą być realizowane w lokalach o mniejszej powierzchni. Mowa o drobnym handlu detalicznym, niewielkiej gastronomii bądź drobnych usługach. Introdukowanie na rewitalizowanym obszarze działalności wymagających lokali o większej powierzchni użytkowej wymaga stosowania przez Miasto pośrednich instrumentów polityki gospodarczej. Musi to być odpowiednia kompozycja zachęt skierowanych zarówno do przedsiębiorców reprezentujących pożądaną sektory, które powinny być rozwijane w rewitalizowanym obszarze, jak i do właścicieli lokali użytkowych o ponadprzeciętnych powierzchniach¹⁷.

¹⁶ Tamże, s.17.

¹⁷ Wypracowanie pogłębionej analizy (diagnoza barier i potencjałów) i oferty inwestycyjnej dla obszaru rewitalizacji na potrzeby gospodarcze i we współpracy z podmiotami prywatnymi, wrzesień 2017, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., s. 16.

Struktura branżowa lokali użytkowych

Podmioty gospodarcze, które aktualnie prowadzą działalność w lokalach użytkowych zinwentaryzowanych w obszarze rewitalizacji, rekrutują się w dominującej większości z czterech sektorów:

- handlu detalicznego – są to głównie niewielkie sklepy spożywcze i odzieżowe oferujące produkty w niskich segmentach cenowych (39,4% wszystkich lokali użytkowych na badanym obszarze),
- usług bankowych i finansowych – są to w zdecydowanej większości agencje i oddziały banków czy przedsiębiorstw oferujących usługi kredytowe oraz ubezpieczeniowe (7,1%),
- opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (4,7%),
- innych usług (40,9%)¹⁸.

Stopień wykorzystania dostępnych lokali użytkowych

Zdecydowana większość (76,5%) lokali użytkowych zidentyfikowanych na obszarze rewitalizacji jest już wynajętych. Nie zaskakuje fakt, że wszystkie lokale w dobrym stanie technicznym mają swoich najemców, natomiast 25,8% lokali w złym stanie technicznym nie znalazło swoich nabywców. Ważne jest, że są to lokale znajdujące się w znaczącej mierze w częściowym lub całkowitym posiadaniu Miasta Lublin. Należy wyjaśnić, że 50,0% wolnych lokali to lokale w budynkach, których wyłącznym właścicielem jest Miasto. Kolejne 30,6% wolnych lokali znajduje się natomiast w budynkach, w których Miasto sprawuje częściową kontrolę właścicielską¹⁹.

Polityka czynszowa

Kolejną determinantą działań różnych podmiotów w kierunku realizacji założeń obszaru przemysłu kreatywnego jest polityka czynszowa prowadzona przez władze samorządowe. W ramach opracowania *Przeprowadzenie szczegółowej analizy aktualnej polityki czynszowej i jej konsekwencji dla stanu wynajmu* przedstawiono narzędzia polityki czynszowej prowadzonej przez samorząd.

Postępowanie przetargowe

Postępowanie przetargowe może mieć formę przetargu ustnego lub pisemnego. Oznacza to złożenie oferty, ocenienie jej przez organizatora i wybranie najlepszej. Należy zaznaczyć, że w postępowaniu przetargowym pod uwagę bierze się propozycje dotyczące: stawek czynszowych (netto) za m² powierzchni użytkowej lokalu, nakładów remontowych na podniesienie standardu lokalu, jakie planuje ponieść wynajmujący, oraz rodzaju działalności, jaką chce prowadzić w tym lokalu. Poprzez wielokryterialność postępowania przetargowego samorząd jest w stanie maksymalizować zyski z wynajmu, mając przy tym możliwość wyboru typu działalności jaka zostanie dopuszczona w lokalu podlegającym

¹⁸ Tamże, s. 17.

¹⁹ Tamże, s. 18.

postępowaniu przetargowemu. Jest to najskuteczniejsze przede wszystkim tam, gdzie lokale cieszą się dużym zainteresowaniem potencjalnych najemców. Natomiast, gdy zaistnieje sytuacja, w której dany lokal nie ma chętnych (lub nie spełniają oni oczekiwań wynajmującego co do profilu działalności gospodarczej), samorząd może ogłosić konkurs ofert²⁰.

Konkurs ofert

Podczas konkursu ofert może zaistnieć sytuacja, że jednym z kryteriów okaże się cena wynajmu zaproponowana przez potencjalnego najemcę. Nie ma też przeciwwskazań, aby wykorzystać ten tryb w przypadku dużego zainteresowania danym lokalem. Dodatkowo tryb konkursowy ułatwia znajdowanie chętnych w sytuacji bardzo małego zainteresowania ze strony najemców. W drodze konkursu samorząd ma możliwość ustalenia czynszu na stałym poziomie (np. wprowadzić tzw. stawkę preferencyjną na stałe lub na określony czas, niezależnie od stawki zaproponowanej w postępowaniu konkursowym, jeśli w ogóle takowa jest przez potencjalnego najemcę wskazywana), oceniać natomiast na podstawie innych kryteriów konkursowych.

Programy zachęt

Wśród przykładowych rozwiązań, jakie stosuje się w celu podniesienia atrakcyjności lokali komunalnych, są programy adresowane do osób zakładających swoją pierwszą działalność gospodarczą, lub też prowadzących tę działalność już wcześniej, ale w ściśle określonych branżach (np. ginące zawody, działalność kulturalna, gastronomiczna etc.).

Zwykle preferencyjna polityka czynszowa ma na celu pobudzenie przedsiębiorczości wśród ludzi pozostających bez pracy bądź zagospodarowanie lokali, które nie cieszyły się zainteresowaniem potencjalnych najemców w przetargach uwzględniających brak preferencji czynszowych. Niekiedy jednak jednostki samorządu terytorialnego wykorzystują instrument czynszowy do kształtowania polityki rewitalizacyjnej mającej na celu przekształcenia sfery handlowo-usługowej w ściśle określonych fragmentach miasta.

Wprowadzając preferencyjne stawki czynszowe dla wybranych kategorii podmiotów gospodarczych, władze miasta mają szansę ponosić atrakcyjność obszaru rewitalizacji w dwojaki sposób. Po pierwsze, podnosi to konkurencyjność lokali komunalnych względem prywatnych ofert najmu (położonych w szczególności poza obszarami objętymi działaniami rewitalizacyjnymi), dzięki czemu łatwiej przyciągnąć potencjalnych najemców. Po drugie, ułatwia to prowadzenie działalności gospodarczej o niskim kapitale wejściowym, trudnych do utrzymania na rynku ze względu na wąski profil klienta docelowego etc. Jest to szczególnie istotne w kontekście próby ożywiania ulic nie tylko za pomocą luksusowych marek handlowych, ale też tzw. ginących zawodów czy niewielkich pracowni designerskich – nakierowanych na niewielkie nisze rynkowe, a zarazem prowadzonych przez reprezentantów tzw. nowego mieszczaństwa. Jak wskazują badania socjologiczne, nowe mieszczaństwo składa się w dominującej części przez reprezentantów wolnych zawodów, w tym artystycznych, którzy preferują spędzanie wolnego czasu w przestrzeni

²⁰ Przeprowadzenie szczegółowej analizy aktualnej polityki czynszowej i jej konsekwencji dla stanu wynajmu, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o, wrzesień 2017, s. 19.

miasta. Nakierowanie działań rewitalizacyjnych w zakresie zagospodarowania lokali użytkowych na tę grupę docelową może być skutecznym sposobem na ożywienie przestrzeni miejskiej²¹.

Przestrzeń

Przestrzeń obszaru objętego badaniami charakteryzuje wiele specyficznych tylko dla niej elementów: od lokalizacji witalnych dla miasta miejsc takich jak Zamek Lubelski czy Dworzec Autobusowy po przestrzenie wymagające intensywnych działań rewitalizacyjnych. Głównymi cechami i problemami związanymi z tym obszarem są:

- obszar zurbanizowany,
- występują przestrzenie publiczne reprezentacyjne jak Plac Zamkowy wraz z terenami zielonymi otaczającymi Zamek Lubelski,
- jedną trzecią obszaru zajmują tereny usługowe i handlowe (główny dworzec autobusowy, duże place targowe oraz wolnostojące obiekty handlowe i usługowe),
- 33% obiektów zlokalizowanych na obszarze objętym opracowaniem wybudowano przed 1900 r.,
- grunty Skarbu Państwa koncentrują się głównie w obszarze ulic, a także obejmują istniejący dworzec autobusowy oraz plac targowy,
- wysoki udział gruntów ma Gmina Lublin, która jest właścicielem blisko 6,26 ha gruntów, co stanowi blisko 37% nieruchomości (tereny handlowe, zabudowę mieszkaniową i tereny zielone w sąsiedztwie Zamku).
- osoby fizyczne posiadają łącznie nieco ponad 7,2% gruntów, osoby prawne 7,36%, a wspólnoty jest nieco ponad 1%,
- wewnętrzny układ komunikacyjny tworzy ulica (Lubartowska) zbiorcza – powiatowa, uzupełniona przez ulice lokalne i dojazdowe (Ruską, Targową, Nadstawną, Nowy Plac Targowy, Cerkiewną, Kowalską, Furmańską, Cyruliczą, Probostwo – drogi gminne),
- zidentyfikowane zostały 22 tereny zieleni – 16 istniejących i 6 potencjalnych²².

Problemy związane z przestrzenią (opracowanie na podstawie raportów)

- brak terenów otwartych,
- duży odsetek terenów komunikacyjnych (34% analizowanego obszaru – droga tranzytowa, parkingi, drogi komunikacyjne),
- brak infrastruktury rowerowej, wytyczonych tras rowerowych,
- brak małej architektury,
- dużo barier architektonicznych,
- tereny mieszkaniowe zajmują jedynie nieco ponad 2,5 ha, co stanowi 1/5 wszystkich terenów objętych Modelową Rewitalizacją,

²¹ Tamże, s. 18, 19.

²² RAPORT dotyczący terenów zielonych obszaru ul. Lubartowskiej i dawnego Podzamcza w Lublinie, Lublin, grudzień 2016, s. 16.

- wysoka intensywność zagospodarowania obszarów zwartej zabudowy kwartałowej,
- teren silnie przekształcony jest trudnym miejscem do życia (brak terenów zieleni),
- bardzo słaba naturalna retencja obszaru,
- mało zieleni publicznej (przy ulicach: Ruskiej, Cerkiewnej, Furmańskiej, Cyruliczej i Targowej oraz Placu Zamkowym zaniedbana),
- ulica Tysiąclecia stanowi silną barierę przestrzenną, dzieląc analizowany obszar na dwie części,
- widoczny spadek liczby mieszkańców odnotowano w południowej części analizowanego obszaru – proces sukcesywnego poszerzania się strefy turystycznej i wypierania mieszkańców (wysokie ceny mieszkań i lokali). W latach 2005–2015 z obszaru zabudowy ograniczonej ul. Wodopojną, al. Tysiąclecia, Placem Zamkowym, ul. Kowalską wymeldowało się 138 osób (spadek liczby zamieszkujących o 12%) – negatywny proces wyludniania się centrów miast,
- chaos przestrzenny, brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- w części obszaru utrata walorów krajobrazowych w wyniku sztampowej zabudowy, przekroczenia skali zabudowy oraz chaosu reklamowego,
- niska jakość przestrzeni publicznych,
- zły stan techniczny budynków.

Rekomendacje:

- Włączenie mieszkańców w proces dbałości o przestrzeń publiczną (działania aktywizacyjne osób wykluczonych społecznie, ze szczególnym uwzględnieniem tych zadłużonych względem administracji lokali komunalnych, przez zapewnienie stałej dbałości o przestrzeń publiczną). Działania te m.in. obejmowałyby prowadzenie prac porządkowych oraz dbałość o zieleni. Działania byłyby pomocne do przezwyciężenia bierności zawodowej (duży odsetek bezrobocia na tym terenie).
- Ponowne zagospodarowanie podwórek wraz z ich odnową i zapewnienie w tym kompleksowego wsparcia.
- Stworzenie nowych miejsc rekreacji.

Podwórka

W okresie ciepłych miesięcy mieszkańcy spędzają czas na podwórkach czy na ulicy. Podwórko jest traktowane jako część domu. Dzieci można spotkać przeważnie tam, pod nadzorem rodzica lub opiekuna. Ze względu na tę opiekę dzieci nie opuszczają swoich podwórek. Istnieje też podział między podwórkami. Przez działania animacyjne (łączenie działań różnych działań projektowych) próbowano je łączyć. Blokada przed wspólnym spędzeniem czasu była nie tylko u dorosłych, ale i u dzieci. Podwórka mają swoją specyfikę, inną strukturę społeczną, inne problemy.

Mieszkańcy dbają o własną przestrzeń, jeśli uczestniczyli w jej tworzeniu, np. przy działaniach Europejskiej Fundacji Kultury Miejskiej wspólnego projektowania

i malowania komórek, robienia skrzyń czy dobierania roślinności. Dorośli upiększali swoją przestrzeń, ale kierując się wskazanymi im rozwiązaniami. Według nich przestrzeń ma być w szczególności dla dzieci, np. żeby miały na czym usiąść. Jednocześnie chcieliby, żeby elementy małej architektury można było łatwo schować, przesunąć, chronić w czasie zimy przed zniszczeniem czy ogólnie dewastacją. Na podwórkach mieszkańcy wyrażają potrzebę kontynuacji działań kulturalnych, jednak potrzebują wsparcia. Sami nie podejmują akcji animacyjnych, ale z chęcią pomogą w ich organizacji i realizacji.

W okresie zimowym brakuje przestrzeni na wspólne spędzenie czasu. Działania z dziećmi sprawiają, że zaczynają one współpracować i poznawać się. Takim zachowaniom sprzyja stworzenie neutralnej przestrzeni, w której dzieci będą mogły nawiązywać relacje i wspólnie spędzać czas.

Mieszkańcy na tym terenie czują się **bezpiecznie** (wyjątek stanowi okolica targu) – znajdują się w swoim środowisku (znają się, wiedzą, z kim jak rozmawiać, a kogo unikać). Młode osoby lubią manifestować, że to oni są tu mieszkańcami. Pilnują też, żeby nie przyczepiano im negatywnych etykiet (dlatego media nie są mile widziane). Mieszkańcy lubią podwórkowe przestrzenie, natomiast są nieufni do nowych ogólnodostępnych miejsc publicznych ze względu na zawłaszczenie ich przez pijące osoby.

Wśród podwórek, które mają w sobie potencjał rekreacyjno-integracyjny, można wymienić:

- Podwórka na ul. Furmańskiej oraz ul. Lubartowskiej 9/11. Przestrzeń posiada odpowiedni potencjał, umożliwiający pełnienie funkcji integracyjnych i rekreacyjnych.
- Podwórko na ul. Lubartowskiej 27/Kowalskiej 4. Obecnie teren ten pełni funkcję rekreacyjną dla mieszkańców otaczających go kamienic. Jest to przede wszystkim miejsce zabaw dla dzieci.
- Podwórko na ul. Cyruliczej 8. Jest to przestrzeń o dużym potencjale, żeby stać się naturalną przestrzenią do zabaw ruchowych dla dzieci i gier sportowych dla młodzieży. Jest to teren prywatny, obecnie zaniedbany.
- Podwórko na ul. Lubartowskiej 6/10 z potencjałem na zagospodarowanie terenu. Obecnie pełni funkcję parkingu.
- Podwórko na ul. Lubartowskiej 14 oraz ul. Lubartowskiej 18/16. Podwórko i kamienice są bardzo zaniedbane. Może to być przestrzeń zagospodarowana na wydarzenia kulturalne.
- Podwórko na ul. Lubartowskiej 24. Widoczna jest dbałość mieszkańców o stan podwórka np. sadzenie roślin. Inwestują środki i czas na pielęgnowanie tej przestrzeni. Widoczny jest jednak chaos kompozycji roślinnej oraz zniszczenia odgradzającej ją siatki. W środku przestrzeni z zielenią znajduje się kapliczka. Teren ten ponadto jest w części parkingiem.
- Podwórko na ul. Lubartowskiej 28. Jest to teren, gdzie bawią się dzieci. Pełni on funkcję rekreacyjną i integracyjną. Obecnie jest jednak zaniedbany (kontenery śmieci, stare i zniszczone wyposażenie – trzepak, ławka, opony, rozrastająca się roślinność).

Charakterystyka wybranych działań aktywizujących o charakterze społeczno-kulturowym od 2015 roku

Fundacja Sempre a Frente

Fundacja prowadzi działalność na terenie objętym opracowaniem w dwóch lokalach: przy ul. Lubartowskiej 24 (Przystanek Sempre, Centrum Inicjatyw Sąsiedzkich) oraz na ul. Kowalskiej 3 (światlica dla dzieci). Światlica Kowalska 3 jest placówką wsparcia dziennego prowadzoną w połączonych formach opiekuńczej oraz specjalistycznej w rozumieniu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Głównym celem światlicy jest prowadzenie działalności opiekuńczo-wychowawczej oraz terapeutycznej mającej na celu pomoc i wsparcie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Światlica zapewnia dzieciom:

- opiekę i wychowanie,
- pomoc w nauce,
- organizację czasu wolnego,
- zajęcia specjalistyczne tj. socjoterapię,
- dożywianie,
- wyposażenie w przedmioty potrzebne do zajęć w Światlicy.

Światlica współpracuje z rodzicami poprzez organizację poradnictwa rodzinnego dla rodziców lub prawnych opiekunów dziecka realizowane przez psychologa, wychowawców. Światlica prowadzi również grupę edukacyjno-wspierającą dla rodziców lub prawnych opiekunów, a także organizuje spotkania rodziców, opiekunów prawnych dzieci z wychowawcami światlicy w celu omówienia aktualnej sytuacji dzieci i podejmowanych oddziaływań wychowawczych.

Centrum Inicjatyw Sąsiedzkich (CIS). Od września 2017 r. we współpracy z Biurem Partycypacji Społecznej oraz lubelskimi organizacjami partnerskimi fundacja realizuje Centrum Inicjatyw Sąsiedzkich. Jego celem jest stworzenie miejsca aktywizacji lokalnych mieszkańców na różnych płaszczyznach, m.in. w kulturze, sztuce, sporcie, czy zdrowym stylu życia, a główną ideą działań jest stworzenie stałej wspólnej przestrzeni, która będzie przystępna dla każdego mieszkańca Lublina.

CIS to wielotematyczny program bezpłatnych zajęć dla praktycznie każdej grupy wiekowej, począwszy od przedszkolaków, a skończywszy na seniorach. Dotychczasowe działania CIS to:

- warsztaty dla dzieci, młodzieży i dorosłych z dziećmi,
- spacer i „Spotkania z Lublinem”,
- Akcje Lokalne,
- Spotkania Sąsiedzkie,
- konkurs fotograficzno-literacki #Sąsiad tak bardzo dobry.

Ośrodek Wsparcia Młodzieży Przystanek Sempre. Działania Ośrodka są skierowane do ludzi w wieku od 13 do 18 lat (uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych), czyli będących w okresie intensywnego rozwoju osobowości. Uczestnictwo w zajęciach ośrodka pozwala na większe samopoznanie, rozpoznanie indywidualnych uzdolnień i zainteresowań a także ich rozwój dzięki aktywnemu uczestnictwu i kreowaniu działań, czyli naukę przez doświadczanie. Podstawowe zaangażowanie to uczestnictwo w Grupie Młodzieżowej, czyli cotygodniowych zajęciach odbywających się w stałej grupie osób w podobnym wieku. Uczestnictwo w grupie pozwala na poznanie nowych osób, zobaczenie jak widzą nas inni, daje szansę na zmianę swoich zachowań, a tym samym ulepszenia swoich relacji z rówieśnikami. Wszystkie działania w ośrodku są nieodpłatne.

Głównym celem ośrodka jest wsparcie nastolatków podejmujących zachowania problemowe oraz ich rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez oddziaływanie terapeutyczne oraz opiekuńczo-wychowawcze.

Fundacja Sempre a Frente jest **Regionalnym Punktem Eurodesk Polska** w województwie lubelskim. Eurodesk służy przede wszystkim informacją o możliwościach w Europie – dla młodzieży i osób pracujących z młodzieżą.

Lubartowska 77

Lubartowska 77²³ to miejsce kreatywne, tworzone przez ludzi z pasją. Artystycznie urządzona hala warsztatowa pozwala na wiele działań. Lubartowska 77 organizuje różnego rodzaju warsztaty, koncerty, spotkania, eventy. Organizacja współpracuje z twórcami, pasjonatami różnorodnych dziedzin. Pod marką „**Lubelskie jest tu!**” skupia lokalnych artystów, rękodzielników, producentów żywności oraz promuje region podczas różnego rodzaju wydarzeń – np. przedświąteczny kiermasz w Sejmie, konferencje międzynarodowe w Urzędzie Marszałkowskim.

Zajmuje się również promocją lubelskiego rękodziela, które na co dzień dostępne jest w hali na Lubartowskiej 77. Są to wyroby rękodzielnicze: ceramika, witraże, malarstwo, rzeźba, tkanina artystyczna i wiele innych. Ponadto w każdą sobotę ma miejsce Jarmark Lubelski, gdzie zaprzyjaźnieni lubelscy twórcy prezentują swoje wyroby oraz prowadzą warsztaty artystyczne. Na Lubartowskiej 77 znajduje się także EkoSklep, który w sposób szczególny promuje lubelskich producentów żywności. Dodatkowo w każdą sobotę lokalni producenci żywności oferujący naturalne i ekologiczne produkty, m.in. sery, wędliny, dżemy, chleby mają możliwość wzięcia udziału w Jarmarku Lubelskim. Podczas tego wydarzenia jest możliwość rozmowy i wymiany doświadczeń z każdym wystawcą.

²³ Miejsce zlokalizowane poza obszarem przedmiotowego projektu. Niemniej ze względu na zakres działań i sposób oddziaływania na mieszkańców obszaru będącego przedmiotem niniejszego opracowania, zostało wskazane przez ekspertów jako element niezbędny w kreowaniu działań aktywizujących interesariuszy w zakresie społecznym i kulturowym.

Warsztaty edukacyjne:

- ornitologiczne,
- gier planszowych,
- tańcobajki – innowacyjna forma scenicznej zabawy, łączy teatr, taniec i muzykę w jedno. Przeznaczona dla przedszkolaków i 1. klasy szkoły podstawowej,
- warsztaty bębniarskie – nauka gry na instrumentach perkusyjnych dla przedszkolaków i uczniów klas 1–6 szkół podstawowych,
- smakowity świat kuchni – warsztaty kulinarne: warsztaty pieczenia włoskiej pizzy, lepienia pierogów, uszek, warsztaty bezglutenowe,
- warsztaty artystyczne: m.in. ceramiczne, szycia, tworzenia witraży, ozdób świątecznych.

Kreatywna Hala Dobrych Relacji. Hala po dawnej Fabryce Wag Wilhelma Hessa to postindustrialna przestrzeń wypełniona historycznymi przedmiotami, obrazami oraz rzeźbami. Sala wyposażona jest w odpowiednie oświetlenie sceniczne oraz profesjonalne nagłośnienie. Wraz z czynną tuż obok kawiarnią Hala oferuje odpowiednie warunki do organizacji koncertów, eventów, spotkań sąsiedzkich.

Fundacja Krajobrazu

Fundacja formalnie istnieje od kwietnia 2016 r. i jest niezależną organizacją promującą oraz wspierającą rozwój architektury krajobrazu, a także dobre praktyki w zakresie dbania o przestrzeń i tereny zieleni. Wszelkie działania podejmowane przez fundację są zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju i mają na uwadze przede wszystkim dbałość o krajobraz.

Fundacja ukierunkowana jest na zmianę podejścia do zagospodarowania przestrzeni publicznej i prywatnej, w tym ogrodów przydomowych, oraz świadomości społecznej dotyczącej zawodu architekta krajobrazu oraz projektanta ogrodu. Cele te realizuje przede wszystkim przez organizację nowatorskich szkoleń zarówno dla profesjonalistów branż architektury krajobrazu i współpracujących, administracji publicznej, kadr naukowych, jak i studentów oraz osób zainteresowanych rozwojem osobistym. Fundacja inicjuje i rozwija projekty badawcze, nawiązując kontakty z instytucjami działającymi w pokrewnych branżach w kraju i za granicą.

Organizacja wspiera także rozwój świadomości obywatelskiej w zakresie dbania o wysoką estetykę krajobrazu w skali mikro i makro, organizując warsztaty i spotkania dla mieszkańców, promując partycypację społeczną i aktywizację obywateli.

Działania podwórkowe

Projekt LubARTowska od 2014 r. (obecnie realizowana była IV edycja) wspiera w rozwoju społeczno-kulturalnym mieszkańców ul. Lubartowskiej. Działania po raz kolejny

objęły przestrzeń podwórek pod adresami Lubartowska 59–63 oraz Lubartowska 55²⁴ i były bezpośrednio skierowane do mieszkańców tych miejsc, ich rodzin oraz znajomych. Projekt zrealizowano przy wsparciu finansowym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz środków Miasta Lublin (program Dzielnice Kultury). Partnerami są Warsztaty Kultury w Lublinie oraz Dom Słów (Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” w Lublinie). Podejmowane aktywności bazują na metodzie „Organizowania Aktywności Lokalnych”, która kładzie nacisk na działania integrujące i edukacyjne. Celem podejmowanych działań jest nawiązanie relacji z mieszkańcami oraz zapoczątkowanych we wcześniejszych edycjach programu. Pracowano przede wszystkim z dziećmi, pokazując im alternatywne metody spędzania wolnego czasu, a także zapoznając z różnorodnymi działaniami artystycznymi z dziedzin kreatywnych, np. z zakresu fotografii, muzyki, tańca, śpiewu, malarstwa. Ponadto zorganizowane były nauka angielskiego, czytanie książek, ale i razem oglądano bajki czy przygotowano inscenizację dla mieszkańców. Praca z dziećmi ma je otworzyć na kulturę, stąd np. wyjścia na wernisaże czy spotkaniach z ciekawymi ludźmi. Działania dotyczą też aktywności sportowej. Wartościowy i trafiony okazał się również pomysł na zabieranie podopiecznych do nieznanymi miejsc i instytucji kultury: zespół Europejskiej Fundacji Kultury Miejskiej (EFKM) zorganizował zwiedzanie nowo powstałego Centrum Spotkania Kultur, Areny Lublin, Teatru im. J. Osterwy, wizytę na Podwórku Wyobraźni i wewnątrz Domu Słów na Żmigrodzie, obecność na potańcówce na Jarmarku Jagiellońskim, a także udział w zajęciach warsztatowych realizowany w lokalu LUBLOV oraz w pracowni Warsztatów Kultury w Lublinie przy ul. Bernardyńskiej 11. Dzieci poznawały nowe miejsca zlokalizowane w centrum miasta, usytuowane w nieznaczonej odległości od ich domów, a mimo tego dotąd nieznanymi. Ich codzienność toczy się w obrębie ul. Lubartowskiej oraz kilku sąsiadujących z nią ulic. Działanie pomogło przełamać barierę przed odwiedzaniem nieznanymi dotąd miejsc.

Działania podwórkowe realizowane były na ul. Lubartowskiej nr 59 (duży pusty plac wokół kamienicy). Mieszkańcy czują tu przynależność do swojej części kamienicy i trzymają się jej, chociaż wymieniają pozdrowienia grzecznościowe z mieszkańcami innej części kamienicy.

Miasto bez chmur. W 2015 r. na podwórku przy ul. Lubartowskiej 46 realizowany był projekt Miasto bez Chmur przeznaczony dla młodych twórców pragnących kształcić się w kierunku sztuki zaangażowanej społecznie i realizować swoje projekty w przestrzeni miejskiej. Projekt był prowadzony w różnych częściach Lublina. Sztuka jest według pomysłodawców, Kamili Czosnyk i Tymoteusza Wojny, czymś, co „rozchmurza” ludzi. Tym, co sprzyja temu stanowi, jest działanie w przestrzeni z jej mieszkańcami (odpowiadanie na ich potrzeby). Projekt jest też także nauką dla artysty, jak tworzyć, aby jego obiekty nie były bezużyteczne czy nawet kłopotliwe. Młodzi twórcy mieli zatem działać w przestrzeni miejskiej i uczyć się radzenia z jej specyfiką. Szkolenia przybliżyły im zagadnienia związane ze sztuką w przestrzeni publicznej oraz sztuką zaangażowaną społecznie. Młodzi artyści (studenci i niedawni absolwenci szkół plastycznych)

²⁴ Działania były realizowane w najbliższym sąsiedztwie obszaru objętego opracowaniem. W świadomości mieszkańców opisane działania stanowią punkt odniesienia dla przedsięwzięć mających na celu aktywizację społeczności lokalnej.

współpracowali z mieszkańcami kamienicy. Było to poprzedzone warsztatami oraz konsultacjami społecznymi na tym terenie. Artysta wyciągnięty jest z bezpiecznej przestrzeni i zderza się z rzeczywistością. W efekcie na elewacjach powstały: mural symbolizujący morze (przed nim wysypano piach), rzeźby, instalacje np. „Zielony wirus”, film z dziećmi, posadzono nową roślinność czy zrobiono miejsca do siedzenia. Zanim artysta wykonał swoją pracę, spędzał czas na rozmowach z mieszkańcami, aby zrozumieć ich sposób patrzenia na swoją przestrzeń. Artyści nieraz potrzebowali pomocy od mieszkańców i zazwyczaj taką otrzymywali. W szczególności angażowały się dzieci, ale i dorośli.

Miejsce stało się bardziej przyjazne dla mieszkańców. Efekty można było zobaczyć podczas pikniku sąsiedzkiego połączonego z warsztatami, rozgrywkami planszówek, zabawami dla dzieci i potańcówką przy muzyce na żywo. Odbyła się również projekcja filmu. Piknik sąsiedzki był formą podziękowania mieszkańcom za wspólną pracę przy projekcie. Organizatorami projektu były Fundacja Repatria – Kultura i Sztuka oraz Warsztaty Kultury w Lublinie przy wsparciu finansowym programu Lechstarter.

Podwórka sąsiedzkie. W ramach działań aktywizacyjnych przeprowadzono w projekcie warsztaty „Podwórka sąsiedzkie” z wykorzystaniem animacji kulturowej (w tym artystycznej) oraz społecznej. Przeprowadzono 120 godzin warsztatów (działania o charakterze edukacyjnym i animacyjnymi społeczno-kulturalnymi): wywiady i reportaż filmowy, warsztaty artystyczne i konstrukcyjne, warsztaty z wykorzystaniem literatury, gier i zabaw, gry terenowe, wykłady oraz warsztaty ogrodnicze.

Przed warsztatami animatorzy zapoznawali się z terenem oraz osobiście informowali o planowanych spotkaniach. Wydarzenia miały miejsce we wrześniu 2017 r. głównie na podwórkach, jedynie w czasie niesprzyjającej pogody w siedzibie Fundacji Krajobrazy i Fundacji Sempre a Frente. Część warsztatów prowadzono na klatkach schodowych, w przestrzeni bram wejściowych do podwórek. Realizacja na podwórkach sprzyjała otwartej formie i zachęcała do włączenia się do zabawy na różnych etapach. Działania animacyjne zaplanowano na 10 podwórkach:

- ul. Lubartowska 30,
- ul. Targowa 5a, poszerzone o przestrzeń podwórka przy ul. Lubartowskiej 49,
- ul. Lubartowska 47,
- ul. Lubartowska 24,
- ul. Cyrulicza 4,
- ul. Lubartowska 33 oraz teren chodnika przy Fundacji Krajobrazy i przestrzeń w fundacji,
- przestrzeń pomiędzy ul. Furmańską 5 a ul. Furmańską 7,
- ul. Lubartowska 10 i 12,
- ul. Lubartowska 29 i 27,
- ul. Kowalska 1–3 – część chodnika przed Placówką Dziennego Wsparcia.

W ramach „Podwórek sąsiedzkich” działał zespół animatorów dobranych według klucza doświadczenia i umiejętności pracy metodologią animacji społecznej i kulturowej. Animatorzy mieli doświadczenie w obszarze rewitalizacji. W celu wzmocnienia

efektywności procesu animatorzy pracowali w parach. Uczestników warsztatów informowano, że stanowią one badanie potrzeb, na podstawie którego powstanie kompleksowy program działań w zakresie aktywizacji społecznej i kulturowej mieszkańców.

Pracownia Nomadyczna. Od 2016 r. na ul. Lubartowskiej 31 funkcjonuje Nomadyczna Pracownia Magdaleny Franczak. Artystka współpracuje z Magdaleną Szubielską. Artystka chciałaby stworzyć miejsce otwarte, tak, aby każdy mógł przyjść i przyjrzeć się jej pracy, zobaczyć nie tylko efekt w postaci wystawy czy działania, ale również sam proces i przemiany z nim związane. Artystka współpracuje z mieszkańcami ul. Lubartowskiej oraz sąsiadujących z nią ulic, jak i od nich czerpie inspiracje. W tej przestrzeni realizowane są projekty finansowane ze Stypendium Prezydenta Lublina czy Dzielnicy Kultury, a dotychczasowe to: „Przedmioty i ludzie” (2017), „Historie kuchenne” (2016), „Dobra wiadomość” (2016), „Kolekcja” (2016).

Projekt „Przedmioty i ludzie” nastawiony był na współpracę ze społecznością lokalną związaną z podwórkiem przy ul. Lubartowskiej 31. W projekcie uczestniczyli mieszkańcy okolicy, osoby korzystające z sąsiedzkich zakładów usługowych czy też osoby przychodzące do Nomadycznej Pracowni. Projekt miał charakter artystyczno-badawczy – poznawanie historii dzielnicy przez pryzmat przedmiotów należących do jej mieszkańców. Prowadzone były spotkania badawcze, rozmowy i wywiady. Na ich podstawie stworzono archiwum, „instalację performatywną, w której przedmioty zabierają głos, stając się świadectwem pamięci”. Instalacja wypełniona przedmiotami, fotografiami, rysunkami wraz z rozwojem projektu zamieni się w muzeum dzielnicy. Pracownia jest otwarta nie tylko dla sąsiadów, ale również wszystkich mieszkańców Lublina, chcących poznać swoją historię. W ramach projektu prowadzone warsztaty z tworzenia lalek osobistych. Projekt „Historie kuchenne” to warsztaty wspólnego twórczego gotowania z mieszkańcami. Efektem działań była makieta artystycznej książki kucharskiej opartej na lokalnych osobistych przepisach i recepturach, którą każdy mógł zabrać ze sobą do domu. „Dobra wiadomość” to oprócz prezentacji pracowni także „performans kulinarny” w nawiązaniu do targowiska przy ul. Ruskiej (puls tej części miasta).

Na Cyruliczej nie tylko cyrulicy. W 2017 r. w ramach programu Dzielnice Kultury Paulina Zarębska-Dynysiuk realizowała projekt „Na Cyruliczej nie tylko cyrulicy”. Projekt był realizowany przez osobę fizyczną. W jego ramach prowadzone były warsztaty i spotkania, które odbywały się w przestrzeni ul. Cyruliczej, w siedzibie Fundacji Krajobrazy, w siedzibie Lubelskiej Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości. Grupę docelową stanowiły: dzieci w wieku 5–12 lat, dorośli i seniorzy. Działanie skierowane było do mieszkańców okolicy. Zorganizowano pięć warsztatów dla dzieci i dorosłych, spacer po ulicy z przewodnikiem oraz wykład-spotkanie w Lubelskiej Izbie Rzemiosła i Przedsiębiorczości. Warsztaty z jednej strony były sposobem na spędzenie czasu wolnego połączonym z edukacją artystyczną, z drugiej wzbudziły zainteresowanie Lublinem, w tym historią dzielnicy. Podczas warsztatów uczestnicy dowiedzieli się, jak wyglądała przedwojenna handlowa ul. Cyrulicza, co na niej się działo. Warsztaty odnosiły się do tradycji handlowej i rzemieślniczej miejsca (m.in. do konkretnych zakładów znajdujących się na niej przed wojną). Warsztat kulinarny związany z produkcją soków był pretekstem o dowiedzeniu się o dawnych „sodówkach”, których było wiele

na ul. Cyruliczej, warsztat z wykorzystaniem wafli pozwolił na poznanie zakładów produkujących wafle (C. Wajncfeld, E. Holckiener). Warsztat robienia świec nawiązywał do istniejącego tu przed wojną warsztatu Abrama Wolfa Lewkowicza. Uczestnicy rozgrzewali parafinę, dodawali barwniki, muszelki, kawę lub kamyczki i nalewali do form, zatapiając w parafinie knot. Warsztat projektowania sklepu z cukierkami nawiązywał do miejsc produkujących słodycze (prowadzili je: F. Wejnberg, M. Frajndlich). Uczestnicy w grupach tworzyli makiety takich sklepów z cukierkami. Podczas warsztatu projektowania torebek uczestnicy dowiedzieli się o zakładzie wyrobu torebek papierowych N. Lubarta. Zorganizowano też spacer po ulicy Cyruliczej z przewodnikiem oraz spotkanie w Izbie Rzemiosła i Przedsiębiorczości.

Grupy docelowe

Program aktywizacji społeczno-kulturowej uwzględnia wszystkich mieszkańców (1981 według danych z 2015 r.), jak i potencjalnych użytkowników. Są to osoby w różnym wieku, o różnym statusie ekonomicznym czy też miejscu zamieszkania. Z przestrzeni tej korzystają również przedsiębiorcy. Poniżej przedstawiono zbiorcze zestawienie problemów i potrzeb dla zdefiniowanych grup odbiorców.

Grupa docelowa	Problem
seniorzy	<ul style="list-style-type: none"> • koncentracja osób w starszym wieku na niektórych obszarach (duża solidarność, ale brak wsparcia dorosłych osób, brak kontaktu z dziećmi) • brak przestrzeni wspólnej
dzieci w wieku 6–12 lat dzieci w wieku przedszkolnym (3–5 lat)	<ul style="list-style-type: none"> • coraz mniejsza liczba dzieci w wieku 6–12 – 2% • coraz mniejsza liczba dzieci w wieku 3–5 – 4,4% • ogół dzieci poniżej 10 r.ż. w 2005 r. – 12% • brak rówieśników • podział na podwórka • brak przestrzeni wspólnej • brak starszych osób w okolicy • duże bezrobocie rodziców, szczególnie matek • brak drugiego rodzica (pobieranie świadczeń alimentacyjnych) • niski status materialny rodziny • brak umiejętności wychowawczych u rodziców • alkohol i przemoc w domu • niski potencjał intelektualny • brak motywacji do nauki i niski poziom aspiracji edukacyjnych
osoby dorosłe	<ul style="list-style-type: none"> • bezrobocie (w tym długotrwałe)

	<ul style="list-style-type: none"> • duży udział bezrobotnych w wieku 35–44 oraz 25–34 lata • bezrobocie osób z wykształceniem gimnazjalnym i zawodowym • średnia wieku populacji na obszarze – 38 lat • przemoc, problemy w relacjach, problemy prawne, uzależnienia, bezrobocie, problemy wychowawcze
młodzież w wieku 12 – 16 (tzw. gimnazjalna)	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszająca się liczba młodzieży – 3,15% • problemy wychowawcze • brak przestrzeni wspólnej • brak przestrzeni do aktywności fizycznej • duże bezrobocie rodziców, szczególnie matek • brak drugiego rodzica (pobieranie świadczeń alimentacyjnych) • niski status materialny rodziny • brak umiejętności wychowawczych u rodziców • alkohol i przemoc w domu • niski potencjał intelektualny • niskie wyniki w nauce • brak motywacji do nauki i niski poziomem aspiracji edukacyjnych • nasilanie się wykluczenia społecznego przez wysokie natężenie społecznych zjawisk niepożądanych
kobiety	<ul style="list-style-type: none"> • wysoki odsetek kobiet bezrobotnych (ponad 50%) i pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego
mieszkańcy	<ul style="list-style-type: none"> • ogólnie zmniejszająca się liczba mieszkańców (o 10% w stosunku do poprzedniego roku) • w większości są to dłużej mieszkający (powyżej 20 lat)
osoby i organizacje zajmujące się aktywizacją mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> • działania aktywizujące prowadzone dotychczas na terenie Modelowej Rewitalizacji nie były w żaden sposób planowane i koordynowane

Partnerzy Programu Aktywizacji (mapowanie i potencjalni partnerzy)

Obszar	Inni partnerzy nie działający bezpośrednio na tym terenie
<p>NGO/grupy nieformalne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lubelski Instytut Kultury Prawosławnej (przy ul. Ruskiej 15), organizator festiwalu Wschodniosłowiańskie Dziedzictwo Kulturowe Lublina. • Fundacja Sempre a Frente, która prowadzi działalność edukacyjną i kulturalną służącą rozwojowi społecznemu i osobowemu, w szczególności dzieci i młodzieży, • Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce Oddział Lublin zlokalizowane przy ul. Lubartowskiej 10 • Fundacja Krajobrazy ul. Cyrulicza 3 • Wspólna przestrzeń • Izba Pamięci Żydów Polskich 	<p>NGO</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fundacja Odkrywamy talenty – Lubartowska 77 - nieformalna, której działania (m.in. EkoSklep, EkoBazar, warsztaty edukacyjne) skierowane były do mieszkańców. • Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo, ul. Jezuicka 4 • Fundacja Kultury Wizualnej, ul. Lubartowska 75a • Niezależna Grupa Projektowa Piękno Panie, ul. Jezuicka 17 • Związek Polskiego Rzemiosła, ul. Rynek 2
<p>światlice</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fundacja Sempre a Frente prowadzi dwie placówki: Ośrodek Wsparcia Młodzieży Przystanek Sempre przy ul. Lubartowskiej 24 (działania skierowane do osób w wieku 13–18 lat oraz ich rodziców i opiekunów) oraz świetlicę przy ul. Kowalskiej 3 (zajęcia świetlicowe dla dzieci) 	<p>światlice</p> <ul style="list-style-type: none"> • Świetlica Opiekuńczo-Wychowawcza im. bł. Edmunda Bojanowskiego, zlokalizowana przy ul. Królewskiej 10. • Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo. Ośrodek nr 2 Bliźniak ul. ks. M. Słowikowskiego 1
<p>szkoły</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gimnazjum i Liceum Śródziemnomorskie im. św. Dominika Guzmana w Lublinie, ul. Kowalska 4 	<p>szkoły podstawowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nr 24 im. Partyzantów Lubelszczyzny (30 uczniów) • nr 25 im. Władysława Broniewskiego (258 uczniów – 45% liczby uczniów szkoły). W tym samym budynku przedszkole nr 23
przedszkola	przedszkole nr 6 i 26
pracownia artystyczna	Nomadyczna Pracownia

<p>instytucje Gminy Lublin Na obszarze objętym projektem nie znajduje się siedziba żadnej państwowej lub samorządowej instytucji kultury (w tym takiej, dla której organizatorem jest Gmina Lublin). Na obszarze działa:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Warsztat Fotograficzny Warsztatów Kultury w Lublinie przy ul. Kowalskiej 3 (Zaułek Hartwigów) prowadzący stałą pracownię 	<p>instytucje Gminy Lublin</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ośrodek „Brama Grodzka - Teatr NN” w Lublinie przy ul. Grodzkiej 21 • Warsztaty Kultury w Lublinie mieszczący się przy ul. Grodzkiej 5a • Teatr Stary w Lublinie (przy ul. Jezuickiej 18) • Filia nr 21 Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie przy ulicy Rynek 11 • placówka wychowania pozaszkolnego Młodzieżowy Dom Kultury „Pod Akacją” przy ul. Grodzkiej 11 • Punkt Kultury. Pracownie Sztuki Zaangażowanej Społecznie „Rewiry” Centrum Kultury w Lublinie, przy ul. Peowiaków 12
<p>Pracownie rzemieślnicze / usługi z historią / miejsca współpracujące z mieszkańcami</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ambaras (zajęcia kulinarne dla dzieci) • Usługi krawieckie ul. Kowalska 8 • Zakład Ślusarski i Ostrzenia Narzędzi oraz Naprawa Przedmiotów Zabytkowych i Artystycznych. Marzenie właściciela to pracownia-muzeum 	

Priorytety i Cele Programu

PRIORYTET 1. AKTYWIZACJA SPOŁECZNA MIESZKAŃCÓW

Cel operacyjny 1.1 Integracja społeczności lokalnej

Działania:

- 1.1.1 Powołanie sieci współpracy partnerów społecznych w postaci Partnerstwa Lokalnego.
- 1.1.2 Rozwój działalności Centrum Inicjatyw Sąsiedzkich.
- 1.1.3 Utworzenie Miejsca Aktywności Lokalnej.
- 1.1.4 Festiwal Sąsiedzki.
- 1.1.5 Kreatywna Hala Dobrych Relacji na Lubartowskiej 77.
- 1.1.6 Orszak św. Mikołaja.

Cel operacyjny 1.2 Program Aktywne Podwórka (AP)

Działania:

- 1.2.1 Utworzenie programu Aktywne Podwórka – analiza potrzeb mieszkańców podwórek oraz identyfikacja lokalnych liderów.
- 1.2.2 Realizacja inwestycji infrastrukturalnych.
- 1.2.3 Program działań animacyjnych na podwórkach z udziałem animatorów wraz programem wspierającym dla animatorów.
- 1.2.4 Adaptacja podwórek na atrakcyjną przestrzeń spotkań wypoczynku i zabawy.

Cel operacyjny 1.3 Powrót do edukacji

Działania:

- 1.3.1 Rozwój Placówek Wsparcia Dziennego dla dzieci i młodzieży.
- 1.3.2 Programy aktywizacji zawodowej.
- 1.3.3 Program wsparcia szkolnego rodzin. Edukacja rodzinna.

PRIORYTET 2. AKTYWIZACJA PRZEZ KULTURĘ. ZWIĘKSZENIE UCZESTNICTWA W KULTURZE ORAZ ZAANGAŻOWANIE W DZIAŁANIA SĄSIEDZKIE I NA RZECZ WŁASNEJ PRZESTRZENI.

Cel operacyjny 2.1 Miejsca sztuki/pracownie

Działania:

- 2.1.1 Pracownie artystyczne.
- 2.1.2 Kamienica sztuki.

Cel operacyjny 2.2 Przestrzeń sztuki

Działania:

- 2.2.1 Program działań artystycznych podejmowanych w przestrzeni – instalacje artystyczne.
- 2.2.2 Program grantów na działania realizowane przez artystów w przestrzeni.

PRIORYTET 3. PRZEMYSŁ KREATYWNY

Cel operacyjny 3.1 Utworzenie bazy lokalowej dla podmiotów branży kreatywnej

Działania:

- 3.1.1 Baza danych wolnych lokali ZNK i prywatnych.

Cel operacyjny 3.2 Utworzenie atrakcyjnej oferty inwestycyjnej dla podmiotów branży kreatywnej

Działania:

- 3.2.1 Biuro Obsługi Inwestora Branży Kreatywnej.
- 3.2.2 „Open space” dla twórców branży kreatywnej (ginące zawody, artyści, rzemieślnicy) – miejsce prowadzenia warsztatów, galeria – Lubartowska 77.

PRIORYTET 4. ATRAKCYJNA PRZESTRZEŃ

Cel operacyjny 4.1 Ośrodek rewitalizacji przestrzeni – Zielona sala wykładowa - Fundacja Krajobrazy

Działania:

- 4.1.1 Szkolenia i warsztaty dla mieszkańców z zakładania i pielęgnowania ogrodów.
- 4.1.2 Promowanie dobrych praktyk i inicjowanie działań mających na celu renowację wspólnych przestrzeni użytkowych.
- 4.1.3 Powołanie sieci podmiotów na rzecz poprawy wizerunku przestrzeni zdegradowanych.

Cel operacyjny 4.2 Promocja przestrzeni, również w aspekcie historycznym

Działania:

- 4.2.1 Utworzenie programu – Historia i wspomnienia.
- 4.2.2 Realizacja działań wspomagających wizerunek przestrzeni.
- 4.2.3 Utworzenie programu – Krajobraz kulturowy i przyrodniczy.

Wskaźniki realizacji Programu Aktywizacji (w perspektywie 2 i 5 lat)

L.p.	Wskaźnik	Perspektywa czasowa
Cel operacyjny 1.1 Integracja społeczności lokalnej		
1	liczba członków partnerstwa	2018-2019
2	liczba wspólnych przedsięwzięć członków Partnerstwa	2018-2019
3	liczba uczestników	2019-2022
4	liczba warsztatów	2019-2022
5	liczba zorganizowanych wyjść	2019-2022
6	liczba zrealizowanych mikrograntów	2020-2022
7	liczba wydarzeń artystycznych	2020-2022
8	liczba działań integracyjnych	2020-2022
9	liczba wydarzeń integrujących społeczność lokalną	2018-2022
10	liczba uczestników konkursu	2018-2022
Cel operacyjny 1.2 Program Aktywne Podwórka (AP)		
1	liczba przeprowadzonych diagnoz	2019-2022
2	liczba lokalnych liderów	2019-2022
3	liczba odnowionych podwórek	2019-2022
4	liczba wydarzeń artystycznych	2019-2022
5	liczba mieszkańców włączających się w program	2019-2022
6	liczba działań animacyjnych	2019-2022
7	liczba przeprowadzonych inwestycji	2018-2022
8	liczba złożonych wniosków	2018-2022
9	liczba zaangażowanych mieszkańców przy opracowaniu wniosków	2018-2022
10	liczba aktywnych podwórek	2018-2022
11	liczba uczestników	2018-2022
12	liczba realizowanych działań przez mieszkańców	2018-2022
Cel operacyjny 1.3 Powrót do edukacji		
1	liczba dzieci uczęszczających do placówek	2018-2022
2	liczba programów wychowawczych realizowanych w placówkach	2018-2022

3	liczba wydarzeń zrealizowanych we współpracy ze społecznością lokalną	2018-2022
Cel operacyjny 2.1 Miejsca sztuki/pracownie		
1	liczba artystów prowadzących działalność na obszarze Modelowej Rewitalizacji	2020-2022
2	liczba pracowni artystycznych prowadzących działalność na obszarze Modelowej Rewitalizacji	2020-2022
3	liczba działań artystycznych	2020-2022
4	liczba mieszkańców uczestniczących w zajęciach	2020-2022
5	liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność w Kamienicy Sztuki	2020-2022
6	liczba turystów odwiedzających Kamienicę Sztuki	2020-2022
Cel operacyjny 2.2 Przestrzeń sztuki		
1	liczba instalacji artystycznych zrealizowanych na obszarze Modelowej Rewitalizacji	2019-2020
2	liczba przeprowadzonych warsztatów	2019-2020
3	liczba działań zaprojektowanych wspólnie z mieszkańcami	2019-2020
4	liczba grantów przyznanych na działania realizowane przez artystów w przestrzeni	2019-2022
Cel operacyjny 3.1 Utworzenie bazy lokalowej dla podmiotów branży kreatywnej		
1	liczba osób korzystających z bazy danych	2018-2022
Cel operacyjny 3.2 Utworzenie atrakcyjnej oferty inwestycyjnej dla podmiotów branży kreatywnej		
1	liczba zorganizowanych spotkań	2018-2022
2	liczba uczestników	2018-2022
Cel operacyjny 4.1 Ośrodek rewitalizacji przestrzeni – Zielona sala wykładowa - Fundacja Krajobrazy		
1	liczba zrealizowanych szkoleń	2018-2022
2	liczba przeprowadzonych warsztatów	2018-2022
3	liczba uczestników wydarzeń	2018-2022
4	liczba wykładów	2018-2022
5	liczba wystaw	2018-2022
6	liczba przygotowanych wniosków aplikacyjnych	2018-2022
7	liczba podmiotów zaangażowanych w przedmiotowe działania	2018-2022
8	liczba wspólnych zrealizowanych inicjatyw	2018-2022
Cel operacyjny 4.2 Promocja przestrzeni, również w aspekcie historycznym		
1	liczba uczestników na spotkaniach	2018-2022

2	liczba aktywnych mieszkańców	2018-2022
3	liczba zorganizowanych wydarzeń	2018-2022
4	liczba opracowanych materiałów promocyjnych	2018-2022

Narzędzia Programu Aktywizacji

W Programie Aktywizacji zaproponowano metody aktywizacji, które z powodzeniem były wykorzystywane w dotychczasowej pracy na obszarze Modelowej Rewitalizacji. Każda z metod wykorzystuje różne narzędzia aktywizacji. Opis metod zawiera krótką charakterystykę metody, zestaw wykorzystywanych oraz wskazanie grupy docelowej.

Partnerstwo Lokalne

Partnerstwo lokalne polega na aktywizowaniu całych społeczności i zachęcaniu ich do współpracy przy definiowaniu lokalnych problemów i rozwiązywaniu ich na poziomie osiedla czy miasta. Czasy, kiedy to rozwiązywaniem każdego z problemów społecznych i gospodarczych zajmowała się jedna wyspecjalizowana instytucja, a specjaliści z różnych dziedzin nieraz nie wiedzieli nawzajem o swoim istnieniu, należą bezpowrotnie do przeszłości. Aby problemy ujmować całościowo, niezbędna jest współpraca między osobami i organizacjami o różnorodnych zakresach działań.

Długofalowa współpraca między lokalnymi władzami, organizacjami oraz społecznie odpowiedzialnymi przedsiębiorcami jest łatwiejsza, jeśli opiera się o doświadczenie działania na rzecz tej samej lokalnej społeczności.

Niezależnie od indywidualnego charakteru każdego partnerstwa, wynikającego z warunków lokalnych, można wskazać cechy, które pozostają niezmiennie:

Partnerstwo lokalne – międzysektorowe to strategiczne przymierze:

- organizacji reprezentujących różne sektory życia społecznego,
- zawarte w celu współpracy przy realizacji projektu lub programu,
- do którego wszyscy partnerzy wnoszą swoje kompetencje i zasoby,
- w którym wspólnie ponoszą ryzyko i koszty,
- w którym dzielą się korzyściami wynikającymi z osiągnięcia wspólnych celów partnerstwa i celów poszczególnych partnerów.

Grupy docelowe:

- osoby i organizacje zajmujące się aktywizacją mieszkańców.

Metoda Streetworking

Streetwork to tzw. praca uliczna, w której pedagog uliczny (streetworker) stara się dotrzeć do miejsc, gdzie mogą przebywać osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym, a nie są grupą klientów zainteresowanych ofertą pomocy zinstytucjonalizowanej.

Sposoby pracy i narzędzia pracy możemy podzielić na cztery grupy:

- streetworking ukierunkowany na jednostkę – jest to nastawienie na pracę indywidualną z klientem ukierunkowaną na wsparcie oraz indywidualną opiekę nad tą jednostką, jest to oferta skierowana np. do osób używających substancji psychoaktywnych,
- streetworking ukierunkowany na grupę – praca nastawiona na wytworzenie lub zacieśnienie więzi pomiędzy członkami danej grupy np. grupy młodzieżowe,
- streetworking ukierunkowany na oferty pomocowe – skierowany do klientów i związanych z konkretnym programem (działalność placówek odwykowych),
- streetworking ukierunkowany na multiplikatorów – wiąże się ze wsparciem i tworzeniem wszelkich inicjatyw samopomocowych, np. organizowanie akcji prewencyjnych wśród grupy docelowej, przygotowywanie liderów i edukatorów rówieśniczych.

Grupy docelowe:

- dzieci w wieku 6–12 lat,
- młodzież w wieku 12 – 16,
- osoby dorosłe.

Rozwój społecznościowy oparty na zasobach (Asset-Based Community Development) – metoda ABCD

Asset-Based Community Development (ABCD) to skuteczna metoda, która skupia się na odkrywaniu i mobilizacji zasobów, które już w społeczności istnieją. W metodzie ABCD zachęca się ludzi do uznania, że ich społeczność to szklanka do połowy wypełniona zasobami, a nie do połowy pusta z powodu potrzeb i braków. Zalety społeczności są środkami, które stają się cenne, kiedy się je skumulują i uczyni pożytecznymi. Podejście ABCD daje obywatelom narzędzia do znalezienia i mobilizacji tego, co posiadają, na rzecz budowy silniejszej społeczności.

Opieranie się na zasobach oznacza, że koncentrujemy się na odkrywaniu tego, co może być pożyteczne wewnątrz społeczności. Czy już teraz posiadamy coś, co pozwoli nam zrealizować wartościowe działanie? Ludzie żyjący w społeczności są jej najważniejszymi współautorami. **Napędzanie relacjami** przypomina nam, że wspólnoty umacniają się tylko dzięki połączeniom między ludźmi, które umożliwiają im wykazanie się swoimi talentami.

Tworzenie relacji to podstawowe działanie w budowaniu społeczności. Relacje ujawniają zasoby społeczności oraz możliwości generowania pożytecznych połączeń między ich pięcioma elementami składowymi, którymi są:

- jednostki z talentami, zdolnościami i umiejętnościami, które mogą wnieść.

- lokalne stowarzyszenia/grupy nieformalne, w których ludzie współdziałają dla zarządzania wspólnym troskom,
- instytucje biznesowe, rządowe i non-profit,
- lokalna ekonomia. Wymiana gospodarcza wrzuca w obieg pieniądze, dobra i usługi, które ludzie jako społeczności kupują, sprzedają, wynajmują oraz inwestują.
- świat materialny, zarówno naturalny, jak i wytworzony, np.: krajobraz, budynki, ulice oraz infrastruktura komunikacyjna. ABCD uwidacznia i konkretyzuje podstawowe struktury w budowaniu silnych społeczności. Siła płynie z trzech wzajemnie połączonych działań: odkrywania lokalnych zasobów, łączenia tych zasobów w procesie współpracy, a następnie stwarzania dla nich możliwości, żeby były pożyteczne i mocne razem.

Działania aktywizacji społecznej i kulturowej adresowane do poszczególnych grup mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży

Cel operacyjny 1.1 Integracja społeczności lokalnej

KARTA DZIAŁANIA		
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Powołanie sieci współpracy partnerów społecznych w postaci Partnerstwa Lokalnego
2.	Miejsce realizacji	ul. Podzamcze, ul. Lubartowska
3.	Operator/ Wnioskodawca	wyłoniony w drodze porozumienia partnerów
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	<p>Partnerstwo lokalne polega na aktywizowaniu całych społeczności i zachęcaniu ich do współpracy przy definiowaniu miejscowych problemów i rozwiązywaniu ich na poziomie lokalnym. Partnerstwo lokalne opiera się na długofalowej współpracy między lokalnymi władzami, organizacjami oraz społecznie odpowiedzialnymi przedsiębiorcami.</p> <p>Partnerstwo lokalne będzie ukierunkowane na współpracę trwałą, efektywną, nastawioną na cele i transfer wiedzy – współpracę, w której podmioty nawzajem się ubogacają, otwierając się na doświadczenia innych i na odmienne sposoby myślenia. Trójsektorowe partnerstwo będzie stanowiło próbę lepszego</p>

		<p>wykorzystania zasobów i możliwości w dyspozycji organizacji i instytucji działających w sektorach: publicznym, gospodarczym i pozarządowym.</p> <p>Konieczność powołania partnerstwa lokalnego na obszarze Modelowej Rewitalizacji wynika z potrzeby wspólnego rozwiązywania problemów, wymiany zasobów i doświadczeń, lepszej koordynacji działań</p>	
5.	Wskaźniki	<p>liczba członków partnerstwa</p> <p>liczba wspólnych przedsięwzięć członków Partnerstwa</p>	
7.	Źródła finansowania	Dzielnice Kultury, FIO	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2019

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Rozwój działalności Centrum Inicjatyw Sąsiedzkich ²⁵	
2.	Miejsce realizacji	ul. Lubartowska 24	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Fundacja Sempre a Frente	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	Od września 2017 r. we współpracy z Biurem Partycypacji Społecznej oraz lubelskimi organizacjami partnerskimi Fundacja realizuje Centrum Inicjatyw Sąsiedzkich. Celem Centrum jest stworzenie miejsca aktywizacji mieszkańców na różnych płaszczyznach, m.in. w kulturze, sztuce, sporcie czy zdrowym stylu życia, a główną ideą działań jest stworzenie stałej wspólnej przestrzeni, która będzie przystępna dla każdego mieszkańca Lublina. CIS to wielotematyczny program bezpłatnych zajęć dla praktycznie każdej grupy wiekowej, począwszy od przedszkolaków, a skończywszy na seniorach. Dotychczasowe działania CIS: <ul style="list-style-type: none"> – warsztaty dla dzieci, młodzieży i dorosłych z dziećmi, – spacer i „Spotkania z Lublinem”, – Akcje Lokalne, – Spotkania Sąsiedzkie, – Konkurs fotograficzno-literacki #Sąsiad tak bardzo dobry 	
5.	Wskaźniki	liczba uczestników liczba warsztatów	
7.	Źródła finansowania	budżet miasta	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

²⁵ Przedsięwzięcie zostało zrealizowane jako 3 miesięczny pilotaż. Kontynuacja działań Centrum Inicjatyw Sąsiedzkich jest kluczowym projektem dla koordynacji działań aktywizujących społeczność lokalną, dlatego też został zamieszczony w niniejszym opracowaniu.

KARTA DZIAŁANIA		
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	utworzenie Miejsca Aktywności Lokalnej
2.	Miejsce realizacji/ Podobszar rewitalizacji	Plac Zamkowy, ul. Kowalska
3.	Operator/ Wnioskodawca	Punkt Kultury. Pracownia Sztuki Zaangażowanej Społecznie "Rewiry" Centrum Kultury w Lublinie
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	<p>Centrum Aktywności Lokalnej będzie miejscem nie tylko animacji czasu wolnego poszczególnych grup mieszkańców, ale także edukacji „prospołecznej” – informacji o budżecie obywatelskim, rozwiązywania problemów lokalnych. W Centrum każda z grup odbiorców – dzieci, młodzież, dorośli (a w szczególności matki z dziećmi) oraz seniorzy powinni mieć swoje miejsce integracji, której program warsztatowy będzie dostosowany do ich potrzeb.</p> <p>Program działań dla dzieci może zawierać: warsztaty plastyczne, ruchowe, muzyczne, językowe, kółko teatralne, korepetycje.</p> <p>Program działań dla młodzieży: warsztaty kariery ze specjalistą, warsztaty językowe, kulinarne, sportowe (np. parkour, crossfit).</p> <p>Program działań dla dorosłych: warsztaty florystyczne, odnowy mebli (poprawiające jakość życia w sferze domowej), kulinarne, krawieckie, spotkania z psychologiem, metamorfozy (możliwość spotkania z kosmetyczką i stylistką).</p> <p>Organizacja wyjść i spacerów dla rodziców, dzieci i seniorów, do instytucji kultury zlokalizowanych w mieście, uczestnictwo w bezpłatnych wydarzeniach organizowanych przez te instytucje (w szczególności Lokacji 2.0 w wykładach multimedialnych organizowanych przez Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN” w Lublinie, pozwalających na poznanie historii Lublina,</p> <p>w tym ul. Lubartowskiej, uświadomienie mieszkańcom historii tej niegdyś reprezentacyjnej dzielnicy Lublina).</p> <p>W Centrum będzie również zorganizowana Kawiarnia Sąsiedzka.</p>

5.	Wskaźniki		liczba uczestników liczba zorganizowanych warsztatów liczba zorganizowanych wyjść
7.	Źródła finansowania		Dzielnice Kultury, środki miasta
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2019
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł inwestycyjnego przedsięwzięcia	Festiwal Sąsiedzki	
2.	Miejsce realizacji/ Podobszar rewitalizacji	ulice: Kowalska, Lubartowska, Furmańska, Cyrulicza	
3.	Operator/ Wnioskodawca	wyłoniony w drodze porozumienia partnerów	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	<p>Integracja mieszkańców podczas Festiwalu Sąsiedzkiego, który poprzedzą (miesiąc wcześniej):</p> <p>a) kolportaż „Gazetki Sąsiedzkiej”,</p> <p>b) kolportaż materiałów promocyjnych dotyczących historii okolicy,</p> <p>c) ogłoszenie konkursu mikrograntów dla mieszkańców – np. do 500 zł. na poprawienie wyglądu wybranej przestrzeni wspólnej lub „działanie sąsiedzkie”.</p> <p>Festiwal Sąsiedzki powinien odbyć się w miejscu znanym i szeroko dostępnym, neutralnym, z odpowiednio pod ten cel zaaranżowanym terenem – odnowioną przestrzenią, parkietem (meble miejskie).</p> <p>Program Festiwalu Sąsiedzkiego powinien obejmować dwie formy działań:</p> <p>a) informacyjną, np. zaznajomienie mieszkańców z programem działań rewitalizacyjnych,</p> <p>b) integracyjną – umocnienie stosunków sąsiedzkich wszystkich mieszkańców ul. Lubartowskiej, próby stworzenia wspólnoty przez np. gry zespołowe, wcześniej przygotowany spektakl przez dzieci</p>	
5.	Wskaźniki	liczba uczestników liczba zrealizowanych mikrograntów liczba wydarzeń artystycznych liczba działań integracyjnych	
7.	Źródła finansowania	Dzielnice Kultury	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2020
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Kreatywna Hala Dobrych Relacji na Lubartowskiej 77	
2.	Miejsce realizacji/ Podobszar rewitalizacji	ul. Lubartowska 77	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Fundacja Odkrywamy Talenty	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	cykl spotkań i wydarzeń artystycznych prezentujących aktywność artystyczną mieszkańców dzielnicy oraz wydarzeń integrujących mieszkańców z okazji ważnych wydarzeń (dzień dziecka, dzień babci, itp.)	
5.	Wskaźniki	liczba uczestników liczba wydarzeń artystycznych liczba wydarzeń integrujących społeczność lokalną	
7.	Źródła finansowania	Dzielnice Kultury	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Orszak św. Mikołaja ²⁶	
2.	Miejsce realizacji/ podobszar rewitalizacji	Obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Parafia Św. Mikołaja, Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo, Fundacja Odkrywamy Talenty	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	<p>Celem wydarzenia jest pobudzenie mieszkańców Lublina, a zwłaszcza dzieci i młodzieży, do refleksji i dobroczynności, wrażliwości na potrzebujących. Jednym z głównych zadań Orszaku będzie spotkanie św. Mikołaja z chorymi dziećmi. Odwiedzi on m.in. dzieci w domach dziecka, małych pacjentów Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego przy ul. Prof. Gębali, dzieci niepełnosprawne i niewidome oraz małych pacjentów w szpitalu chorób zakaźnych przy ul. Biernackiego 9.</p> <p>Orszak św. Mikołaja rozpoczyna swój przemarsz na placu katedralnym, gdzie wszystkim obecnym na placu dzieciom rozda upominki i zaprosi do swojego orszaku w kierunku kościoła św. Mikołaja.</p> <p>Po przybyciu na wzgórze Czwartek odbywa się jarmark św. Mikołaja, kiermasz, występy zespołów muzycznych.</p> <p>Orszakowi towarzyszą koncerty, konkursy (Ogólnopolski Konkurs Literacki i Plastyczny dla dzieci i młodzieży „Być dobrym jak chleb” – Święty Mikołaj i Święty Brat Albert w oczach dzieci i młodzieży)</p>	
5.	Wskaźniki	liczba uczestników liczba wydarzeń artystycznych liczba uczestników konkursu liczba upominków dla chorych dzieci	
7.	Źródła finansowania	budżet miasta, sponsorzy, środki własne	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018, 2019, 2020, 2021, 2022
		termin zakończenia	

²⁶ Orszak Św. Mikołaja jest pierwszym i jak do tej pory jedynym przedsięwzięciem inicjującym ponadsektorową współpracę podmiotów społecznych, edukacyjnych i kulturalnych na obszarze objętym opracowaniem.

Cel operacyjny 1.2 Program Aktywne Podwórka (AP)

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Zainicjowanie programu Aktywne Podwórka – analiza potrzeb mieszkańców podwórek oraz identyfikacja lokalnych liderów	
2.	Miejsce realizacji/ podobszar rewitalizacji	Obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Grupy nieformalne mieszkańców, członkowie Rady Sąsiedzkiej	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	W początkowym etapie działań bardzo istotne jest pogłębienie stanu wiedzy na temat potrzeb i oczekiwań mieszkańców dotyczących ich najbliższego otoczenia. Wśród mieszkańców poszczególnych podwórek przy ul. Lubartowskiej zostaną wytypowani „liderzy zmian”, którzy (po cyklu szkoleń i warsztatów) będą sprawować pieczę nad programem z ramienia mieszkańców. W programie Aktywne Podwórka będą lokalni liderzy, natomiast animatorzy będą ich łączyć z instytucjami.	
5.	Wskaźniki	liczba przeprowadzonych diagnoz liczba lokalnych liderów liczba odnowionych podwórek liczba wydarzeń artystycznych liczba mieszkańców włączających się w program liczba działań animacyjnych	
7.	Źródła finansowania	Dzielnice Kultury, Budżet obywatelski, Zielony budżet, Inicjatywa Lokalna	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2019
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Program Aktywne Podwórka	
2.	Miejsce realizacji/ podobszar rewitalizacji	Obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/Wnioskodawca	Grupy nieformalne mieszkańców, członkowie Rady Sąsiedzkiej	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	<p>W ramach programu zostaną przeprowadzone następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - animacja i integracja mieszkańców, w tym konsultacje społeczne, - realizacja inwestycji infrastrukturalnych, program działań animacyjnych na podwórkach z udziałem animatorów, - adaptacja podwórek na atrakcyjną przestrzeń spotkań wypoczynku i zabawy. <p>Podstawą działania będą konsultacje społeczne jako włączenie mieszkańców w proces współdecydowania. Duży nacisk powinien być położony na spotkania mające charakter integracyjny mieszkańców podwórek (kontynuacja rozpoczętych procesów). Celem działań jest pokazanie, że mieszkańcy mogą współdziałać i współdecydować o miejscu, w którym żyją z korzyścią, dla siebie i innych. Celem przedsięwzięcia jest również wysłuchanie opinii społeczności lokalnej i wdrożenie programu „rewitalizacji” podwórek, zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców oraz z ich pomocą. Rekomenduje się realizację działań z wykorzystaniem metody ABCD.</p>	
5.	Wskaźniki	liczba odnowionych podwórek liczba wydarzeń artystycznych liczba mieszkańców włączających się w Program liczba działań animacyjnych	
7.	Źródła finansowania	Dzielnice Kultury, Budżet obywatelski, Zielony budżet, Inicjatywa Lokalna	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2019
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Realizacja inwestycji infrastrukturalnych, adaptacja podwórek na atrakcyjną przestrzeń spotkań, wypoczynku i zabawy	
2.	Miejsce realizacji/ Podobszar rewitalizacji	Obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Grupy nieformalne mieszkańców, członkowie Rady Sąsiedzkiej	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	Przeprowadzenie niezbędnych inwestycji poprawiających warunki do działalności społeczno-kulturowej. Wsparcie w rewitalizacji podwórek i utworzenie przestrzeni wspólnej. Zmiana otoczenia na podwórkach nie ma mieć charakteru bezpośredniej ingerencji w otoczenie (np. niewielkie prace remontowe w obrębie klatek schodowych i infrastruktury podwórka, malowanie ścian, działanie artystyczne, instalacja artystyczna, realizacja małej architektury na terenie podwórka, porządkowanie zieleni). Rekomenduje się realizację działań z wykorzystaniem metody ABCD.	
5.	Wskaźniki	liczba przeprowadzonych inwestycji liczba złożonych wniosków liczba zaangażowanych mieszkańców przy opracowaniu wniosków	
7.	Źródła finansowania	Budżet Zielony, Budżet Obywatelski, Inicjatywa Lokalna	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA		
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Program działań animacyjnych na podwórkach z udziałem animatorów wraz programem wspierającym dla animatorów
2.	Miejsce realizacji/ Podobszar rewitalizacji	Obszar Modelowej Rewitalizacji
3.	Operator/ Wnioskodawca	Podmiot wyłoniony w fazie inicjacji Programu Aktywne Podwórka
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	<p>Przedsięwzięcie zakłada realizację programu wspierającego animatorów społecznych i kulturowych. Program powinien składać się z części teoretycznej i praktycznej, gdzie realizowane są już działania w terenie. Program powinien być interdyscyplinarny. Równocześnie animatorzy powinni mieć wsparcie w rozwiązywaniu problemów, jakie pojawiają się podczas pracy.</p> <p>Warsztaty na podwórkach powinny być realizowane w różnym stopniu w przestrzeniach konkretnych podwórek. Dobór działań powinien być podyktowany ich specyfiką, ujawnionymi oczekiwaniami mieszkańców, możliwościami. Animatorzy wspólnie z mieszkańcami będą organizować aktywności na podwórkach, np.: podwórkowe koncerty, happeningi, spacer po zapomnianych lub nieznanych częściach miasta, pokazy filmowe z muzyką na żywo, zajęcia warsztatowe i spektakle. Mieszkańcy będą mieli możliwość zrealizowania własnych pomysłów pod opieką animatora.</p> <p>W ramach tego działania realizowane będą prace na podwórkach związane z małą architekturą, drobnymi pracami remontowymi czy dbałością o zielen. Będą też realizowane działania związane ze sztuką, np. instalacje artystyczne.</p> <p>Można zrealizować tzw. ogród mobilny, który będzie wędrował do różnych podwórek. Celem takiej akcji jest ich integracja.</p> <p>W działania animacyjne powinny być wplecione elementy warsztatu z zakresu komunikacji, budowania relacji, współodpowiedzialności za przestrzeń wspólną.</p> <p>Na całym obszarze objętym działaniami oraz terenach sąsiedzkich ważne jest działanie oparte na metodzie streetworkingu.</p>

		<p>Ważne jest usystematyzowanie współpracy wszystkich podmiotów działających na tym terenie (sprawny przepływ informacji o planowanych i realizowanych działaniach). Każda z organizacji i instytucji realizujących tutaj inicjatywy ma swoją wyraźną specyfikę, powinna pogłębiać i wzmacniać swoją ofertę. Elementem programu będą działania z zakresu aktywizacji zawodowej. Animatorzy będą mogli wskazać też, jakie są możliwości w nabywaniu nowych umiejętności i jak poruszać się na rynku pracy. Rekomenduje się realizację działań z wykorzystaniem metody ABCD.</p>	
5.	Wskaźniki	<p>liczba aktywnych podwórek liczba uczestników liczba realizowanych działań przez mieszkańców</p>	
7.	Źródła finansowania	Dzielnice Kultury, budżet miasta	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

Cel operacyjny 1.3 Powrót do edukacji

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Rozwój Placówek Wsparcia Dziennego dla dzieci i młodzieży	
2.	Miejsce realizacji/ podobszar rewitalizacji	ul. Kowalska 3 ul. ks. M. Słowikowskiego 1 ²⁷	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Fundacja Sempre a Frente Fundacja Szczęśliwe Dzieciństwo	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Placówki Wsparcia Dziennego wspierają rodzinę w sprawowaniu jej podstawowych funkcji. Współpracują z rodzicami lub opiekunami dziecka, a także placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone w formie: <ul style="list-style-type: none"> - opiekuńczej – zapewniać dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań, - specjalistycznej – organizować zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne, realizować indywidualny program korekcyjny, psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię, - pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę – prowadzić działania animacyjne i socjoterapeutyczne. 	
5.	Wskaźniki	liczba dzieci uczęszczających do placówek liczba programów wychowawczych realizowanych w placówkach liczba wydarzeń zrealizowanych we współpracy ze społecznością lokalną	
7.	Źródła finansowania	budżet miasta	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

²⁷ Zdecydowana większość dzieci korzystających z oferty placówki mieszka na obszarze objętym opracowaniem.

Cel operacyjny 2.1 Miejsca sztuki/pracownie

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Pracownie artystyczne	
2.	Miejsce realizacji/ podobszar rewitalizacji	obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/Wnioskodawca	Warsztaty Kultury w Lublinie	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	Program ma wspierać powstawanie pracowni artystycznych (również funkcjonujących jako przemysł kreatywny) na rewitalizowanym obszarze. Pracownie artystyczne będą współpracować z mieszkańcami, co da im możliwość obcowania ze sztuką. Takim przykładem jest obecnie Pracownia Nomadyczna Magdaleny Franczak, która funkcjonuje na tym obszarze	
5.	Wskaźniki	liczba artystów prowadzących działalność na obszarze Modelowej Rewitalizacji liczba pracowni artystycznych prowadzących działalność na obszarze Modelowej Rewitalizacji	
7.	Źródła finansowania	środki własne, granty Ministerstwa Kultury	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2020
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Kamienica Sztuki/Ulica sztuki	
2.	Miejsce realizacji/ Podobszar rewitalizacji	ul. Lubartowska (brak dokładnej lokalizacji)	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Pracownia Sztuki Zaangażowanej Społecznie "Rewiry" Centrum Kultury w Lublinie	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	<p>„Kamienica Sztuki/ulica sztuki” w przestrzeni ulicy Lubartowskiej – miejsce(miejsca) przeznaczone zarówno dla mieszkańców, jak i turystów odwiedzających Lublin. Miejsce (miejsca) z kawiarnią, galerią sztuki, przestrzenią dla organizacji pozarządowych, sklepikiem z rękodziełem stworzonym przez mieszkańców, pracowniami i miejscami pod warsztaty. Inspiracje: Tabacka Kulturfabrik (Kosice, Słowacja) oraz np. niezależne organizacje kulturalne zrzeszone w ramach Trans Europe Halles.</p> <p>Celem programu Kamienica Sztuki/ulica sztuki jest również wygenerowania miejsca niesablonowego, innowacyjnego, będącego atrakcyjnym nie tylko dla mieszkańców ulicy, ale również miasta. Ma to pozytywnie wpłynąć na generowanie ruchu na ulicy przez osoby odwiedzające to miejsce, co przyczynia się do stymulowania procesów ekonomicznych</p>	
5.	Wskaźniki	liczba działań artystycznych liczba mieszkańców uczestniczących w zajęciach liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność w Kamienicy Sztuki liczba turystów odwiedzających Kamienicę Sztuki	
7.	Źródła finansowania	Budżet obywatelski, środki krajowe i europejskie	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2020
		termin zakończenia	2022

Cel operacyjny 2.2 Przestrzeń sztuki

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Program działań artystycznych podejmowanych w przestrzeni	
2.	Miejsce realizacji/ Podobszar rewitalizacji	obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/ Wnioskodawca	mieszkańcy we współpracy z artystami	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	Realizacja działań artystycznych na podwórkach na rewitalizowanym obszarze. Dodatkowo przeprowadzony będzie warsztat community art i działań lokalnych wykorzystujących potencjał sztuki. Artysta podczas spotkania wprowadza w temat sztuki bazującej na potencjale lokalnych społeczności oraz podaje jej przykłady. Razem poznają na spacerze rezultaty innych podejmowanych wcześniej działań w tym zakresie. Rezultatem będzie wspólne zaprojektowanie realizacji wpisującej się w ideę community art.	
5.	Wskaźniki	liczba instalacji artystycznych zrealizowanych na obszarze Modelowej Rewitalizacji liczba przeprowadzonych warsztatów liczba działań zaprojektowanych wspólnie z mieszkańcami	
7.	Źródła finansowania	Dzielnice Kultury, Budżet Obywatelski	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2019
		termin zakończenia	2020

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Program grantów na działania realizowane przez artystów w przestrzeni	
2.	Miejsce realizacji/ podobszar rewitalizacji	obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/Wnioskodawca	Warsztaty Kultury w Lublinie	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	W ramach programu będzie ogłoszony konkurs na zrealizowanie projektów z dziedziny sztuki w przestrzeni. Artyści będą nawiązywali kontakt z mieszkańcami i odpowiadając na ich potrzeby, tworzyli.	
5.	Wskaźniki	liczba grantów przyznanych na działania realizowane przez artystów w przestrzeni	
7.	Źródła finansowania	Dzielnice Kultury	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2020
		termin zakończenia	2022

Cel operacyjny 3.1 Utworzenie bazy lokalowej dla podmiotów branży kreatywnej

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego		Baza danych wolnych lokali dla branży kreatywnej
2.	Miejsce realizacji/ podobszar rewitalizacji		obszar Modelowej Rewitalizacji
3.	Operator/ Wnioskodawca		Biuro Obsługi Inwestora Branży Kreatywnej
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu		Opracowanie bazy danych prezentującej wolne lokale użytkowe wraz z opisem stanu technicznego i wyposażenia.
5.	Wskaźniki		liczba utworzonych baz danych liczba osób korzystających z bazy danych
7.	Źródła finansowania		środki własne Centrum Obsługi Inwestorów (COI)
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

Cel operacyjny 3.2 Utworzenie atrakcyjnej oferty inwestycyjnej dla podmiotów branży kreatywnej

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Biuro Obsługi Inwestora Branży Kreatywnej	
2.	Miejsce realizacji/ Podobszar rewitalizacji	obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Centrum Obsługi Inwestorów	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	Zadania Biura Obsługi Inwestora Branży Kreatywnej może pełnić pracownik COI z uwagi na specjalizację i doświadczenie we współpracy z przedsiębiorcami. Do zadań biura będą należały: - prowadzenie bazy danych wolnych lokali dla branży kreatywnej, - udostępnianie informacji o udogodnieniach i wsparciu dla przedsiębiorców zamierzających prowadzić działalność w branży kreatywnej, - promowanie dobrych praktyk w obszarze branży kreatywnej w Lublinie, - udostępnianie bieżących informacji o imprezach i wydarzeniach wspierających rozwój branży kreatywnej.	
5.	Wskaźniki	liczba udzielonych usług informacyjnych dla osób zainteresowanych prowadzeniem działań w obszarze branży kreatywnej liczba udostępnionych informacji	
7.	Źródła finansowania	środki własne COI	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	„Open space” dla twórców branży kreatywnej (ginące zawody, artyści, rzemieślnicy) – miejsce prowadzenia warsztatów, galeria – ul. Lubartowska 77	
2.	Miejsce realizacji/ podobszar rewitalizacji	ul. Lubartowska 77	
3.	Operator/Wnioskodawca	Fundacja Odkrywamy Talenty	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	W dawnej hali fabrycznej twórcy rękodzieła, artyści, rzemieślnicy i przedstawiciele ginących zawodów mają możliwość prowadzenia działalności przez: <ul style="list-style-type: none"> - sprzedaż produktów na cotygodniowym Jarmarku Lubelskim, - prowadzenie warsztatów dla zorganizowanych grup, - bieżące prowadzenie działalności artystycznej, rzemieślniczej. 	
5.	Wskaźniki	liczba zorganizowanych spotkań liczba uczestników	
7.	Źródła finansowania	środki własne, Dzielnice Kultury	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

**Cel operacyjny 4.1 Ośrodek rewitalizacji przestrzeni – Zielona Sala Wykładowa
– Fundacja Krajobrazy**

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego		Szkolenia i warsztaty dla mieszkańców z zakładania i pielęgnowania ogrodów
2.	Miejsce realizacji/ podobszar rewitalizacji		obszar Modelowej Rewitalizacji/ Zielona Sala Wykładowa
3.	Operator/Wnioskodawca		Fundacja Krajobrazy
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu		Otwarte szkolenia i warsztaty, wykłady oraz zajęcia praktyczne – wspólne tworzenie ogródka. Część teoretyczna zajęć z dziećmi i dorosłymi, wykład na temat sadzenia roślin oraz ich pielęgnacji, działania praktyczne, podczas których wspólnie z mieszkańcami zostaną wykonane nasadzenia.
5.	Wskaźniki		liczba zrealizowanych szkoleń liczba przeprowadzonych warsztatów liczba uczestników wydarzeń
7.	Źródła finansowania		Zielony Budżet
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Promowanie dobrych praktyk i inicjowanie działań mających na celu renowację wspólnych przestrzeni użytkowych	
2.	Miejsce realizacji/ Podobszar rewitalizacji	Zielona Sala Wykładowa, ul. Cyrulicza, obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/Wnioskodawca	Fundacja Krajobrazy	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	Wykłady i prezentacje, wystawy, organizacja spotkań i warsztatów promujących dobre rozwiązania, wsparcie mieszkańców w projektowaniu podwórek, aplikowaniu o środki (Zielony Budżet) i realizacji komplementarne z Programem Aktywne Podwórka.	
5.	Wskaźniki	liczba wykładów liczba wystaw liczba przygotowanych wniosków aplikacyjnych liczba uczestników wydarzeń	
7.	Źródła finansowania	Zielony Budżet, środki własne	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Powołanie sieci podmiotów na rzecz poprawy wizerunku przestrzeni zdegradowanych	
2.	Miejsce realizacji/ podobszar rewitalizacji	obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/Wnioskodawca	Fundacja Krajobrazy	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu:	Inicjowanie działań i współpracy pomiędzy podmiotami zainteresowanymi poprawą estetyki i jakości przestrzeni publicznych i półpublicznych na obszarze Modelowej Rewitalizacji przez: <ul style="list-style-type: none"> - wymianę informacji, - wspólne działania, - promowanie dobrych praktyk w mediach lokalnych, - organizację spotkań, - lobbying na rzecz poprawy estetyki przestrzeni. 	
5.	Wskaźniki	liczba podmiotów zaangażowanych w przedmiotowe działania liczba wspólnych zrealizowanych inicjatyw	
7.	Źródła finansowania	Dzielnice Kultury, Budżet Obywatelski, Zielony Budżet	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

Cel operacyjny 4.2 Promocja przestrzeni, również w aspekcie historycznym

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia		Historia i wspomnienia
2.	Miejsce realizacji/ Podobszar rewitalizacji		obszar Modelowej Rewitalizacji
3.	Operator/ Wnioskodawca		Warsztaty Kultury w Lublinie
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu		Celem planowanych działań jest wzmocnienie przynależności do przestrzeni mieszkańców przez poznanie historii tej części miasta wraz z odświeżeniem wspomnień mieszkańców. Spotkania zorganizowane w otwartej przestrzeni przyciągną mieszkańców, którzy nie korzystają z oferty instytucji kultury. Organizacja takich spotkań w tym terenie jest ważna ze względu na małe bariery architektoniczne dla osób starszych i niepełnosprawnych.
5.	Wskaźniki		liczba zorganizowanych spotkań liczba uczestników na spotkaniach liczba aktywnych mieszkańców liczba zorganizowanych spotkań związanych z historią
7.	Źródła finansowania		środki miasta, wolontariat, środki Narodowego Centrum Kultury
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Działania wspomagające wizerunek przestrzeni	
2.	Miejsce realizacji/ podobzar rewitalizacji	obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/Wnioskodawca	Wydział Sportu i Turystyki	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	Celem przedsięwzięcia jest opracowanie materiałów promocyjnych obszaru dotyczących historii miejsca. Atrakcyjna forma materiałów zostanie zapewniona poprzez m.in.: postać questów, map sentymentalnych, książek dla dzieci, gier karcianych lub planszowych, kolorowanek). Pozwoli to skierować ruch turystyczny na ten obszar. Mieszkańcy z kolei będą mogli poznać swoje miejsce zamieszkania z innej perspektywy. Poprawa wizerunku miejsca sprzyja bezpieczeństwu, a wzmożony ruch w mniej uczęszczanych ulicach wpływa na wzrost zainteresowania usługami i produktami oferowanymi przez lokalnych przedsiębiorców.	
5.	Wskaźniki	liczba opracowanych materiałów promocyjnych	
7.	Źródła finansowania	środki miasta	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

KARTA DZIAŁANIA			
1.	Tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego	Utworzenie programu – Krajobraz kulturowy i przyrodniczy okolic Starego Miasta	
2.	Miejsce realizacji/ Podobszar rewitalizacji	obszar Modelowej Rewitalizacji	
3.	Operator/ Wnioskodawca	Warsztaty Kultury w Lublinie	
4.	Zakres rzeczowy wraz z opisem projektu	Celem utworzonego programu jest ukazanie historii tego terenu z perspektywy przyrodniczej. W Zielonej Sali wykładowej będą realizowane zajęcia osób z różnych dziedzin naukowych, żeby uspołnić wizerunek danego miejsca, prezentując je z wielu perspektyw. Punktem wyjścia będzie krajobraz naturalny zmieniający się przez działania człowieka (krajobraz kulturowy). Pozwoli to na docenienie funkcji terenów zielonych oraz odkrycie potencjału Czechówki. Dodatkowo poznawane będą zabytki wraz z ich walorami krajobrazowymi. Realizowane będą działania w terenie dopasowane do grupy odbiorców (wiekowej, wykształcenia, posiadanej wiedzy z tego zakresu). Zajęcia będą realizowane w formie warsztatów czy spacerów dla studentów, ale i uczniów. Uczniowie otrzymają wsparcie w edukacji przyrodniczej (ukształtowanie terenu, woda, ekologia) oraz historycznej. Forma zajęć dla dzieci może być uatrakcyjniona przez tematyczne gry i zabawy.	
5.	Wskaźniki	liczba uczestników liczba zorganizowanych wydarzeń	
7.	Źródła finansowania	budżet miasta, Dzielnicę Kultury, wolontariat	
8.	Przewidywany harmonogram realizacji przedsięwzięcia	termin rozpoczęcia	2018
		termin zakończenia	2022

Harmonogram proponowanych działań

Działanie	2018	2019	2020	2021	2022
powołanie sieci współpracy partnerów społecznych w postaci Partnerstwa Lokalnego					
Rozwój działalności Centrum Inicjatyw Sąsiedzkich					
utworzenie Miejsca Aktywności Lokalnej					
Festiwal Sąsiedzki					
Kreatywna Hala Dobrych Relacji na Lubartowskiej 77					
Orszak św. Mikołaja					
zainicjowanie programu Aktywne Podwórka – analiza potrzeb mieszkańców podwórek oraz identyfikacja lokalnych liderów					
Program Aktywne Podwórka					
Realizacja inwestycji infrastrukturalnych, adaptacja podwórek na atrakcyjną przestrzeń spotkań, wypoczynku i zabawy					
Program działań animacyjnych na podwórkach z udziałem animatorów wraz programem wspierającym dla animatorów					
Rozwój Placówek Wsparcia Dziennego dla dzieci i młodzieży					
Pracownie artystyczne					
Kamienica Sztuki					
Program działań artystycznych podejmowanych w przestrzeni					
Program grantów na działania realizowane przez artystów w przestrzeni					
Baza danych wolnych lokali dla branży kreatywnej					
Biuro Obsługi Inwestora Branży Kreatywnej „Open space” dla twórców branży kreatywnej (ginące zawody, artyści, rzemieślnicy) – miejsce prowadzenia warsztatów, galeria – ul. Lubartowska 77					
Szkolenia i warsztaty dla mieszkańców z zakładania i pielęgnowania ogrodów					
Promowanie dobrych praktyk i inicjowanie działań mających na celu renowację wspólnych przestrzeni użytkowych					
Powołanie sieci podmiotów na rzecz poprawy wizerunku przestrzeni zdegradowanych					

Historia i wspomnienia					
Działania wspomagające wizerunek przestrzeni					
Utworzenie programu – Krajobraz kulturowy i przyrodniczy					

Plan monitoringu i ewaluacji Programu Aktywizacji

Monitoring to jeden z kluczowych elementów wdrażania Programu. Opiera się na systematycznym zbieraniu danych dotyczących realizacji założeń Programu i porównywaniu osiągniętych wskaźników z zakładanymi. Dane z monitoringu służą do oceny skuteczności i efektywności realizowanych działań. Na podstawie analiz różnic stanu obecnego od zakładanego formułowane są ewentualne wnioski dotyczące zmian w celach programu lub działaniach. Cały proces monitoringu posiada wartość, polegającą na możliwości wczesnego wykrycia ewentualnych błędów i reagowania na nie, a także dostosowanie zapisów programu do zmieniających się uwarunkowań.

Monitorowanie, by stać się skutecznym narzędziem w procesie wdrażania programu, musi charakteryzować się następującymi zasadami:

- **Wiarygodność** – informacja musi być wiarygodna i musi opierać się na niepodważalnych danych. Niedokładne dane systemu monitorowania mogą spowodować podjęcie niewłaściwych działań korygujących.
- **Aktualność** – informacje muszą być zbierane, przekazywane i oceniane w sposób ciągły, który umożliwia podjęcie na czas działań korygujących oraz stosownych korekt w momencie aktualizacji programu.

Monitoring wskaźników realizacji Programu Aktywizacji będzie odbywał się w cyklu rocznym w formie sprawozdań z realizacji Programu Aktywizacji. Raporty będą przygotowywane na podstawie danych przekazanych przez podmioty zaangażowane w realizację Programu.

Natomiast ewaluacja Programu Aktywizacji będzie służyć monitorowaniu otoczenia zewnętrznego oraz potrzeb interesariuszy w celu aktualizacji zakresu rzeczowego przedmiotowego Programu. Podmiotem odpowiedzialnym za przeprowadzenie procesu ewaluacji Programu Aktywizacji będzie Wydział Projektów Nieinwestycyjnych Urzędu Miasta Lublin.

Poniżej przedstawiono propozycję fiszki ewaluacyjnej dla Programu Aktywizacji.

L.p.	Pytanie badawcze	Odpowiedź
1.	Czy zmieniły się założenia Programu Aktywizacji?	☐ TAK ☐ NIE
2.	Czy zostały zrealizowane działania zapisane w Programie Aktywizacji?	☐ TAK ☐ NIE
3.	Czy pojawiły się nowe działania kwalifikujące się do objęcia Programem Aktywizacji?	☐ TAK ☐ NIE

4.	Czy pojawiła się konieczność zmiany obszaru Programu Aktywizacji?	☐ TAK ☐ NIE
5.	Czy znaczącej zmianie uległy wskaźniki realizacji Programu Aktywizacji?	☐ TAK ☐ NIE

Konsultacje założeń Programu Aktywizacji

Konsultacje głównych założeń programu zostały przeprowadzone wśród mieszkańców oraz użytkowników obszaru objętego opracowaniem. W trakcie spotkań z interesariuszami programu wykorzystano krótki kwestionariusz wywiadu, w którym poddano ocenie wybrane działania i projekty.

W trakcie wywiadów, szczególnie z przedstawicielami organizacji społecznych i kulturalnych zwracano uwagę na konieczność podjęcia działań koordynujących i animujących międzysektorową współpracę. Realizacja takich działań zapewni komplementarność i wzajemną synergię.

Poniższe zestawienie zawiera podsumowanie ocen wskazanych za pośrednictwem ankiety. Wszystkie działania poddano 5 stopniowej ocenie, gdzie 1 oznaczało bardzo złą ocenę proponowanego działania, a 5 bardzo dobrą.

Program Aktywne Podwórka – działania animacyjne i integracyjne dla mieszkańców, realizacja inwestycji infrastrukturalnych (średnia ocena 4,6). Wysoka ocena działania wynika przede wszystkim z tego, że jest ono zlokalizowane najbliżej mieszkańców i w największym stopniu może wpłynąć na poprawę jakości życia mieszkańców.

Rozwój świetlic dla dzieci i młodzieży (średnia ocena 4,6). Tak wysoka ocena projektu jest podyktowana długoletnim funkcjonowaniem świetlicy Fundacji Szczęśliwe Dzieciństwo (od 1987 r.) w budynku dawnej plebanii Parafii Św. Mikołaja oraz działalności Fundacji Sempre a Frente przy ul. Kowalskiej 3.

Utworzenie Miejsca Aktywności Lokalnej skierowanego do seniorów (średnia ocena 4,4). Ocena wynika z braku oferty dla seniorów. Natomiast powstające miejsca spędzania wolnego czasu nie są bezpośrednio skierowane do starszych mieszkańców, a raczej do dzieci, młodzieży i młodych osób z dziećmi.

Na Lubartowskiej 77 - miejsce koncertów i spotkań sąsiedzkich (Kreatywna Hala Dobrych Relacji), (średnia ocena 4,4). Jest to nowe miejsce, ale już rozpoznawalne. Budzi coraz większe zainteresowanie mieszkańców. Lubartowska 77 większą ofertą kieruje do różnych grup mieszkańców z najbliższej okolicy oraz mieszkańców innych dzielnic.

Promocja wielokulturowej historii Podzamcza i Lubartowskiej (średnia ocena 4,4). Wpływ na ocenę ma mało znana historia miejsca, która jednocześnie ma wiele do zaoferowania. Mieszkańcy są coraz bardziej zainteresowani poznawaniem historii swojego miejsca. Wzrasta również zainteresowanie historią mieszkańców miasta, turystów oraz nowych mieszkańców wprowadzających się na teren Lubartowskiej i Podzamcza.

Otwarta przestrzeń dla twórców branży kreatywnej (ginące zawody, artyści, rzemieślnicy) – miejsce prowadzenia warsztatów, galeria – Lubartowska 77, (średnia ocen 4,2). Przedmiotowa działalność już jest prowadzona i cieszy się coraz większym zainteresowaniem.

Wystawy artystyczne. Program działań artystycznych podejmowanych w przestrzeni - instalacje artystyczne (średnia ocen 4,2). Na badanym obszarze zainicjowano wiele dobrych praktyk na przestrzeni ostatnich lat. Mieszkańcy dostrzegają korzyści, zmienia się wizerunek okolicy, m.in. murale, które powstały przy ul. Lubartowskiej.

Szkolenia dla bezrobotnych, (średnia ocen 4). Stosunkowo niska ocena wynika z faktu, iż fakt niepodejmowania pracy przez osoby bezrobotne nie jest wynikiem tylko braku kwalifikacji. W tym przypadku nakładają się również inne problemy, a same szkolenia nie są rozwiązaniem problemu bezrobocia.

Pracownie artystyczne w wolnych lokalach usługowych (średnia ocen 4). Ocena wynika z braku doświadczeń i dobrych praktyk. Brak jest również bezpośrednich korzyści dla mieszkańców.

Program wsparcia szkolnego rodzin. Edukacja rodzinna, (średnia ocen 3,8). Działania te są trudne do jednoznacznego zdefiniowania przez mieszkańców.

Szkolenia i warsztaty dla mieszkańców z zakładania i pielęgnowania ogrodów, (średnia ocen 3,8). Tak niska ocena jest wynikiem faktu, iż na obszarze jest mało miejsc zielonych. Nie ma również dobrych praktyk w tym zakresie.

Promowanie dobrych praktyk i inicjowanie działań mających na celu renowację wspólnych przestrzeni użytkowych (średnia ocen 3,6). Niska ocena może wynikać z faktu, iż bardzo trudno zrealizować wśród mieszkańców działania wspólne.

Utworzenie Centrum Inicjatyw Sąsiedzkich (Lubartowska 24) – warsztaty, spotkania dla dorosłych, młodzieży i seniorów (średnia ocen 3,4). Mieszkańcy postrzegają inicjatywę jako trudną w realizacji ze względu na brak dotychczasowych podobnych działań i pojawiające się w naturalny sposób obawy.

Powołanie sieci podmiotów na rzecz poprawy wizerunku przestrzeni zdegradowanych (średnia ocen 3,4). Działanie nisko ocenione głównie ze względu na to, że jest kierowane do podmiotów instytucjonalnych i mieszkańcy nie widzą bezpośrednich korzyści dla siebie.

Program Aktywne Podwórka (AP) - Działania animacyjne i integracyjne dla mieszkańców, realizacja inwestycji infrastrukturalnych	4,6
Rozwój świetlic dla dzieci i młodzieży	4,6
Utworzenie Miejsca Aktywności Lokalnej skierowanego do seniorów	4,4

Na Lubartowskiej 77 - miejsce koncertów i spotkań sąsiedzkich (Kreatywna Hala Dobrych Relacji)	4,4
Promocja wielokulturowej historii Podzamcza i Lubartowskiej	4,4
Otwarta przestrzeń dla twórców branży kreatywnej (ginące zawody, artyści, rzemieślnicy) – miejsce prowadzenia warsztatów, galeria – Lubartowska 77	4,2
Wystawy artystyczne Program działań artystycznych podejmowanych w przestrzeni - instalacje artystyczne	4,2
Szkolenia dla bezrobotnych	4
Pracownie artystyczne w wolnych lokalach usługowych	4
Program wsparcia szkolnego rodzin. Edukacja rodzinna.	3,8
Szkolenia i warsztaty dla mieszkańców z zakładania i pielęgnowania ogrodów	3,6
Promowanie dobrych praktyk i inicjowanie działań mających na celu renowację wspólnych przestrzeni użytkowych	3,6
Utworzenie Centrum Inicjatyw Sąsiedzkich (Lubartowska 24) – warsztaty, spotkania dla dorosłych, młodzieży i seniorów	3,4
Powołanie sieci podmiotów na rzecz poprawy wizerunku przestrzeni zdegradowanych	3,4